VEDNEMĚSÍČNÍK

ZDARMA

studentské nekritické noviny

www.vednemesicnik.cz • redakce@vednemesicnik.cz • @vednemesicnik **1/ březen 2024**

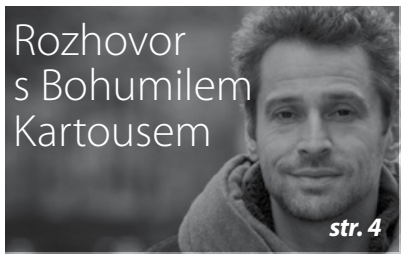

Drahé čtenáři a čtenářky,

pošmourné, často až depresivní dny zimního období jsou již u konce a k nám se zase vrací sluníčko a věřím, že s tím i spoustu energie a chutí do života. Pevně věřím, že v následujících týdnech se jistě vyskytne mnoho ideálních příležitostí k tomu, zajít si do kavárny, možná dokonce i na nějakou tu zahrádku, do Stromovky nebo na jiné prosluněné místečko a vytáhnout si třeba zrovna naše březnové číslo Vedneměsíčníku.

Jsem nadšená z pestrosti článků, které vám, milým čtenářům a čtenářkám, v tomto čísle nabízíme. Pokud milujete sníh, aktivní život, zkrátka zimní sporty, určitě vás zaujme článek o budoucnosti zimních sportů. Pro ty z vás, kteří ze sněhu nejsou až tak nadšení, nabízíme seznámení s lezením, co je potřeba, jak na to a kam vůbec jít.

Pokud patříte k našim pravidelným čtenářům, jistě víte, že mluvit o politice a aktuálních tématech se rozhodně nebojíme. Současně i s ohledem na blížící se volby do Evropského parlamentu se ve veřejné debatě objevuje spoustu hlasitých a důležitých témat, která často vyvolávají rozporuplné názory. Na našich stránkách najdete článek o celé záležitosti týkající se Istanbulské úmluvy a o tom, o co se vůbec jedná.
A pokud je tohle všechno na váš vkus až moc vážné a raději byste něco odpočinkovějšího, najdete v našem čísle i pár článků o psychologii, anebo dokonce povídky z per našich redaktorů.

Za celý tým VDM vám přeji krásné prožití jarních dní a příjemné čtení!

Elishka Kazem Tabrizi, šéfredaktorka

Kolik mají zimní sporty ještě času?

Otázka globálního oteplování je společností už desítky let omílané téma a asi jen těžko nalezneme někoho, kdo se s touto otázkou ve svém životě dosud nesetkal. Tato problematika rezonuje i četnými sportovními organizacemi a dává za vznik ne zrovna optimistickému výhledu do budoucna. Jak tedy tvůrci vrcholných sportovních akcí závislých na množství sněhu a chladném počasí reagují na rekordní naměřené teploty?

Není třeba být meteorolog, abychom zaznamenali, že množství napadaného sněhu je nižší, než si pamatujeme třeba i z našeho dětství. Za příklad lze považovat zrušení letošní Jizerské padesátky, tedy nejočekávanějšího tuzemského závodu v klasickém lyžování, nebo trable organizátorů při mistrovství světa v biatlonu v Novém Městě na Moravě. Tento vrchol biatlonové sezony se nakonec díky opakovanému užití sněhu ze zásobníků s obsahem asi padesáti tisíc kubíků podařil zorganizovat, a to i navzdory teplotám v některých dnech i přes deset stupňů. Celý proces závislý zejména na obětavosti technické čety, která musela vícekrát upravovat a znovu obnovovat polo roztátou trať, je ovšem jen špičkou ledovce. Tyto procesy vedou k pochopitelným otázkám, jaké země budou do budoucna schopny akce tohoto formátu pořádat.

Jedním z řešení by mohlo být užití umělého sněhu. Tato strategie se již hojně používala třeba na posledních olympijských hrách v čínském Pekingu v roce 2022. V tomto městě je sice chladno, ale přirozeně se zde téměř nevyskytují sněhové srážky. Sníh zde byl až z 97 % uměle vytvořen. Volba Pekingu jako hostitelského města byla mimo jiné kritizována právě i kvůli této skutečnosti. Spotřebovaná energie na produkci sněhu se může vyšplhat do astronomických výšin a kromě ekonomických problémů tu stále zůstává otázka ochrany životního prostředí. Pokrytí míst, na kterých se nikdy předtím nevyskytoval

sníh, vede k destrukci přirozených ekosystémů, nehledě na množství emisí vypouštěných při organizaci celých olympijských her.

Sportovci si také stěžují na kvalitu takto vytvořeného sportovního povrchu. Tento sníh může kvůli odlišným chemickým vlastnostem reagovat nepředvídatelně a častěji zamrzat. Vločky přírodního sněhu jsou lépe uzpůsobeny životnímu prostředí. Na rozdíl od lidmi vytvořeného sněhu nenapomáhají k promrzání půdy, a neničí tak např. kořeny rostlin. Dá se tedy říct, že pro přirozený „prašan“ zatím nebyla nalezena správná náhrada.

Výzkum na univerzitě v Loughborough upozorňuje na skutečnost, že s ohledem na současný vývoj bude v roce 2050 z jednadvaceti dřívějších dějišť ZOH vhod nými kandidáty na uspořádání olympiády už jen deset z nich. Toto číslo by podle zprávy odborného žurnálu Current Issues in Tourism mělo nadále klesat až do roku 2100, kdy zbyde jediné vhodné město. Snahu o odvrácení této nemilé předzvěsti začal projevovat i Mezinárodní olympijský výbor pokusem o snížení uhlíkové stopy, což lze chápat jako sympatické blýskání na lepší časy. Pořádání a provozování sportovních akcí však stále ročně vyprodukuje množství emisí přirovnatelné ke středně velké zemi. Většina sportovních federací proto hledá způsoby ekologického transportu osob a materiálu, a snaží se tak eliminovat bohužel už velmi vážný problém.

Francouzská glaciologožka Marion Reveillet upozorňuje na obrovský problém tání ledovců. Ve svých pracích se odvolává na studii, podle které do konce století roztaje až 80 % ledovců v Alpách. Tato predikce navíc vychází z optimistického teplotního scénáře. Ubývající počet napadaného sněhu, který dříve ledovce v teplých měsících chránil, vede k tomuto rapidnímu úbytku. Podle odbornice na sněhovou metamorfózu Neige Calonne této situaci také napomáhá větší množství dešťových srážek namísto těch sněhových. Sněhová pokrývka se kvůli dešťům ve spojení s vyššími teplotami stává vlhčí, a v tomto důsledku dochází k sněhové metamorfóze. Vlhké vločky jsou na rozdíl od těch suchých kulaté a absorbují solární radiaci. Naopak suché vločky ji spíše odráží. Proces absorpce ještě zvyšuje teplotu sněhu, a urychluje tím tání. Vzniká tak pomyslný začarovaný kruh.

Jako možné východisko lze brát přehodnocení lidského způsobu života a okamžitou snahu o regulaci činností, které ubližují naší planetě a vedou ke globálnímu oteplování. Šíření osvěty o možnostech, jak podpořit ochranu životního prostředí, právem stojí mezi nejdůležitějšími tématy 21. století. Dbání na ekologické aspekty je jedinou možností, jak napravit škody, které jsme už jako lidstvo stihli napáchat.

text Tomáš Johaník
foto Kamila Mikešová

Škola je těžká, ale otevřít dveře od fakulty je těžší. Vše o studiu žurnalistiky

Sedět s hrnkem kávy u okna, rozjímat o životě a psát úspěšné sloupky, články nebo možná dokonce knihy. Jako spousta lidí jsem si vždy přála být jako Carrie ze Sexu ve městě nebo Rory Gilmore. Ten dětský sen jsem si splnila a loni v říjnu jsem začala studovat Žurnalistiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Do té doby jsem však nevěděla, že vysoká není jen o životě ve velkém městě, party na kolejích a přednáškách s profesory, jejichž každé slovo hltáte s touhou vzdělávat se ve svém oblíbeném oboru.

Novinařina se v Česku vyučuje v Praze, Brně a Olomouci. Já zvolila hlavní město, a to z prostého důvodu. Sídla všech velkých firem a médií jsou právě tam. Na přijímací řízení jsem se připravovala od nástupu na gympl, četla jsem všemožné noviny, koukala se na televizní zprávy a psala do školního časopisu a později také do těch nejskvělejších studentských novin Vedneměsíčník.

Přijímačky v Praze se skládají ze dvou SCIO testů, obecně studijních předpokladů (OSP) a angličtiny. Jejich výhodou je, že je můžete psát opakovaně, dokud s výsledkem nejste spokojeni, nevýhodou, že jsou, minimálně pro mou nesystematickou, chaotickou duši s nulovým nadáním na matematiku a logické úlohy, utrpením. Každý se tím ale dříve nebo později prokouše a brzy vám přijde e-mail s radostnou zprávou, že postupujete do druhého kola.

V tom vás čeká ústní pohovor, během kterého s vámi profesoři proberou vaše zkušenosti z oboru, předem připravenou četbu, která se skládá z beletrie i odborných knih, a zeptají se vás na detaily ohledně životopisu a motivačního dopisu, který jste jim předem zaslali. Nakonec si z klobouku vytáhnete papírek s tématem, které se nějak týká všeobecného přehledu a aktuálního dění, od politiky přes kulturu po sport, a vaším úkolem bude k tématu mluvit a případně odpovídat na otázky přísedících.

Po dvaceti minutách vám poděkují, pošlou vás na minutu za dveře a poté vám sdělí počet bodů, které jste získali, a také, stačí-li to k přijetí. Z fakulty, která stojí na Smetanově nábřeží nedaleko Národního divadla s výhledem na Vltavu a Pražský hrad, tedy odcházíte s téměř jistě zodpovězenou otázkou, zda už z vás je vysokoškolák, nebo ne. Pak už nezbývá nic než si dát zasloužené pivo, ať už to dopadlo jakkoliv, protože pivo si zasloužíte vždy, nehledě na to, že je jedenáct dopoledne, protože to se po takovém výkonu přece nepočítá.

Před začátkem semestru v říjnu vás čeká seznamovací kurz, kde vás o rok starší spolužáci zasvětí do interních tajemství a pravidel studia na FSV, vtípků o Václavu Moravcovi a dalších kapacitách, které vás budou učit. Nevyhnete se ani vlastním pokusům o novinářskou tvorbu, ačkoliv možná zaměřenou spíše na bizár a rekonstrukce legendárních reportáží, jako jsou

Bába pod kořenem nebo Svatba Jiřího Káry.

Samotné studium pak zahájí směs povinných teoretických přednášek, které ačkoliv jsou únavné a působí poněkud zbytečně, je nutné splnit k hladkému proplutí do dalších semestrů, a povinně volitelných a volitelných předmětů, z nichž některé jsou praktické a přiblíží vám opravdovou novinářskou práci.

Nelekněte se, srazíte-li se ve dveřích s tvářemi, které potkáváte na televizních obrazovkách, dříve nebo později se s nimi setkáte i v učebnách. Nenechte se také rozrušit neustálými připomínkami profesorů, že si jako novináři moc nevyděláte, budete neustále pracovat ve stresu a ve třiceti nejspíše vyhoříte. Je to sice velmi pravděpodobné, ale na nadšení ke studiu vám to nepřidá.

Kamarádi na právech nebo medicíně vám nejspíš budou závidět, protože tvrzení, že na studiu žurnalistiky je nejtěžší otevřít dveře od fakulty, není daleko od pravdy. Kreditů i volného času budete mít sice hodně, zato peněz v budoucím zaměstnání oproti nim nejspíš málo.

Žurnalistika je ideální obor ke kombinaci s jinou školou, nejlépe takovou, která z vás udělá specialistu v oboru, který budete moci do své novinářské práce promítnout. Časově také dovoluje najít si brigádu nebo stáž v oboru. Já jsem měsíc po začátku studia začala pracovat jako junior redaktorka v online magazínu, což je nejlepší možnost, jak nabyté znalosti přetavit v praxi.

Zkouškové období bude, stejně jako pro všechny studenty světa, náročné. Budete si možná rvát vlasy a v nejhorším případě začnete poslouchat techno, abyste u učení neusínali, ale věřte mi, i tato krize přejde, a nakonec si užijete zasloužené dny volna.

Ti z vás, kteří jsou dosti odvážní a přestěhují se z pohodlí domova na kolej, se musí připravit, že chodit nakupovat do supermarketu je neskutečná nuda a dřina, že většinu času budete jíst nejspíše jen špagety s kečupem a brzy si uvědomíte, jak nevděční jste dříve byli za maminčino jídlo a vlastní pokoj.

Toť zatím vše z poznatků o studiu žurnalistiky. Nezbývá než dodat, že být novinářem překvapivě není o sepisování článků u sklenky vína, je to obor, který vyžaduje znalost všeho a všech. Stáváte se zodpovědným za to, že jste očima i ušima těch, kteří vaši práci sledují, očekává se, že jste nejchytřejší a nejznalejší a vždy musíte minimálně předstírat, že přesně víte, co děláte, a že tomu také rozumíte. A hlavně nic nejspíš nepůjde tak snadno. Dost možná vás totiž ze začátku čeká psaní o nehodách na dálnici a výstavbě sportovního areálu v Brně. I přesto je novinařina odvětví plné kreativity, možností a zajímavých lidí, kteří vám ukáží svět z nejrozmanitějších úhlů pohledu, což za to počáteční utrpení přece jen stojí.

text Anna Peclová,
foto Juniorská univerzita UK

Proč se v Česku bojíme Istanbulské úmluvy?

Istanbulská úmluva je mezinárodní smlouva o předcházení násilí na ženách, o které se v posledních týdnech hojně diskutuje: na konci ledna ji zamítl Senát, čímž zařadil Česko mezi pět států Evropské unie, které ji odmítají zařadit do svého právního řádu.

V klasické české povaze má mnoho lidí na tento kus právnického textu velmi vyhraněný názor; v debatách o něm se pak často ohání argumenty, které nemají se samotným obsahem úmluvy nic společného. Pojďme se podívat, o čem skutečně Istanbulská úmluva je, čeho se na ní lidé nejvíc bojí a proč mohou být některé tyto obavy neopodstatněné.

Dokument vznikl v Radě Evropy, organizaci, která, ačkoli by to název naznačoval, není součástí Evropské unie. Rada Evropy se dlouhodobě zabývá ochranou lidských práv v Evropě, úmluva tedy vychází z širší iniciativy, ne z krátkodobé kampaně nějaké zájmové skupiny.

Všech 28 stránek Istanbulské úmluvy bylo schváleno na zasedání Rady Evropy v Istanbulu již v roce 2011, schvalování úmluvy v Česku je pak dlouhý proces: její podpis proběhl již roku 2016 a pro její plné zavedení zbývá její schválení parlamentem.

Současná vláda i předchozí vlády dlouho nebraly úmluvu jako prioritu, vláda Petra Fialy úmluvu poslala do Parlamentu až minulý rok. Senát o ní hlasoval dříve než Poslanecká sněmovna, která se k ní dosud nedostala. V Senátu pak úmluva nebyla schválena o dva hlasy, přičemž se devět senátorů zdrželo a deset se hlasování vůbec neúčastnilo.

Někteří senátoři se přitom rozhodovali spíše podle emocí než faktů: například v rozhovoru pro týdeník Respekt hovořil senátor Zdeněk Nytra /ODS/ o „otevírání dveří LGBT“. Uznal, že v úmluvě se o ničem takovém nepíše, nicméně prohlásil, že by po schválení úmluvy chtěla společnost další změny, což nevidí příznivě. Pro svůj názor argumenty nevyzdvihl, ale zmínil, že k němu nedoputovaly doklady o tom, že by takové změny vedly k lepšímu. Při samotném hlasování se zdržel. Argumenty tohoto stylu pak v debatě senátorů zaznívaly často.

Úmluva sice neprošla českým Senátem, nicméně v červnu minulého roku ji ratifikovala Evropská unie – tím se úmluva stala pro Česko částečně závaznou. Podle premiéra Petra Fialy by pro plné zavedení úmluvy nebyly nutné žádné podstatné změny v českém právním řádu; z vládní koalice pak přichází zprávy, že by se o úmluvě mohlo ke konci roku hlasovat znovu, tentokrát nejdříve v Poslanecké sněmovně.

Častý argument proti zavedení Istanbulské úmluvy bývá, že její obsah již pokrývá české právo. Toto je skutečně pravda, nicméně cílem úmluvy není zavést nové postihy, nýbrž připravit rámec pro další zákony a nastínit jejich směřování. Obsah naší vlastní Listiny základních práv a svobod je také pokrytý dalšími zákony – stanovuje ale rámec, ve kterém se může česká legislativa pohybovat. Istanbulská úmluva má v Česku obdobný smysl.

Hlavním cílem úmluvy je chránit ženy před násilím, předcházet mu a zajistit rovná práva žen. Nezabývá se však výhradně ženami – ve stejném ohledu hovoří o mužích, dětech či seniorech. Zároveň vnímá násilí vůči ženám jako „genderově podmíněné“ – tedy, že násilí na jeho obětech probíhá kvůli tomu, že jsou ženy.

Právě využití slova „gender“ je pro mnohé odpůrce úmluvy hlavní kámen úrazu. Úmluva pojímá gender jako roli, chování a vlastnosti, které společnost přiřazuje mužům nebo ženám. Istanbulská úmluva tak nezavádí žádná alternativní pohlaví, naopak se tradičního pojetí dvou pohlaví drží.

Málo zmiňovaný aspekt úmluvy je pak její pojetí trestného činu znásilnění: řeší pouze chybějící souhlas, prvek násilí nebere vůbec v potaz. O změně právní definice znásilnění se již vede neméně vyhrocená debata jako o Istanbulské úmluvě, k posunu však zatím nedošlo.

Dále úmluva přikazuje státům, aby ve vzdělávání zařadili na všech úrovních do osnov materiál k prevenci násilí či rovnoprávnosti pohlaví. Tento bod vyvolává také velké kontroverze – bývá považován za jakousi „převýchovu“.

Když ale pomineme to, že úmluva žádný konkrétní obsah nenařizuje, v čem by bylo nepřijatelné zavést látku, jejímž hlavním obsahem je, jednoduše řečeno, že se „holky nemlátí“? Navíc, kromě takové výuky ve školách úmluva zahrnuje i školení pro členy policie či soudů – v kontextu častého nepochopení obětí sexuálního a domácího násilí je toto něco, co smysl dává.

V konečném důsledku vlastně úmluva tolik neznamená – nezavede žádnou cizí ideologii, zároveň ale nevymýtí násilí na ženách. Přesto má svůj smysl: vysílá totiž signál, že v zemi, kde se podle nedávných průzkumů setkalo až 30 % žen s domácím násilím, nebude násilí na ženách tolerováno.

Ve státech, kde byla úmluva zavedena, např. ve Spojeném království či Nizozemsku, se bezprostředně poté zvedl počet nahlášených činů domácího násilí. Toto nepoukazuje na zhoršení situace, naopak – více žen cítilo příležitost svou zkušenost sdílet. Ze zmíněných třiceti procent českých žen až 70 % domácí násilí nenahlásilo: krok, který by tento trend mohl zvrátit, by byl rozhodně vítán.

Istanbulská úmluva odkryla letitý a mnohem hlubší spor: zda se chceme jako stát držet konzervativního pohledu na rodinu, tedy s tradičními rolemi a nepříznivým postojem k výjimkám, nebo zda chceme přistoupit na liberálnější pojetí, zahrnující otevřenost k manželství pro všechny i rozlišování genderové identity od biologického pohlaví. Západní státy se rozhodly pro druhou variantu a je pouze na nás, jestli je chceme následovat.

Istanbulská úmluva ale neobsahuje nic, co by s tímto sporem bylo spojené – proto by dle mého názoru stálo za to, aby se debata o ní od těchto neshod odpojila.

V závěru bych chtěl doporučit všem, kteří na Istanbulskou úmluvu mají vyhraněný názor, aby si ji skutečně přečetli. Možná zjistíte, že je pouze zástupným problémem, do kterého si každý z nás projektuje svůj vlastní pohled na svět. A také že možná skutečně není, čeho se na ní bát.

text Jakub Justin,
foto Jan Handrejch

Proč se politické názory generace Z rozcházejí?

Co se politiky a obecného názoru na svět týče, má každá generace tendenci růst společně a sdílet víceméně podobné pohledy. Generace Z se tomuto vzorci ale vymyká. Co je příčinou? A jak se to projevuje u nás v Česku?

Podle nedávných statistik se mladé ženy stávají dramaticky liberálnějšími, zatímco mladí muži jsou stále konzervativnější. Tento trend můžeme podle průzkumu Financial Times pozorovat v různých zemích po celém světě, od Spojených států přes Německo, Polsko, Jižní Koreu až po Čínu. Desítky milionů mladých navštěvujících stejné školy, pracujících ve stejných kancelářích, bydlících ve stejných městech, nebo dokonce domovech, vidí svět čím dál rozdílněji.

Mezi témata, na která se pohledy mužů a žen značně liší, patří feminismus, migrace nebo nerovnost ve společnosti. Mladí muži jsou v porovnání s ženami značně negativnější ohledně dopadů feminismu a v některých případech se dokonce staví proti snahám o genderovou nerovnost více než muži ze starších generací. Na základě průzkumu britské agentury Ipsos bylo zjištěno, že nezanedbatelná část mužů generace Z trpí strachem z důsledků feminismu na jejich vlastní budoucnost a příležitosti. Někteří si myslí, že čelí určité formě diskriminace a jeden ze šesti mužů dokonce zastává názor, že bude v budoucnu mnohem těžší být mužem než ženou.

Kde se ale tyto pocity ohrožení u mužů berou a proč to ženy nevidí stejně? Jedním z nejvýznamnějších důvodů jsou, uhodli jste to správně, sociální sítě. V minulosti, kdy bylo získávání informací omezeno na tradiční média, jako noviny nebo televizní zprávy, dostávala většina diváků a čtenářů víceméně podobný typ informací. S nárůstem sociálních sítí se ale brzy vyvinuly extrémně pokročilé algoritmy personalizující obsah přímo na tělo jednotlivých uživatelů. Díky tomu si každý z nás na sítích vytváří svůj vlastní digitální prostor, kde jsou mu informace podávány na stříbrném podnosu podle zájmů, historie prohlížení nebo sledovaných účtů. Uživatel se pak nevědomě nachází v informační bublině, která jen dále podporuje jeho náhled na svět.

Vznik této ideologické propasti mezi mladými se datuje okolo roku 2017, právě do doby, kdy nabralo na síle hnutí Me Too, které dodalo mnoha ženám po celém světě odvahu otevřeně promluvit o svých příbězích se sexuálním zneužíváním. Odhalení vedla k celkovému zvýšení povědomí, zpřísnění opatření a také k nemálo trestněprávním následkům pro mnoho mužů.

Další příčinou může být porovnávání situace mužů z generac Z s dobami jejich otců. Mladší mužům statisticky mnohem častěji připadá, že to mají v životě těžší, než mužům nad šedesát let. Někteří mladí zastávají názor, že starší generace to měli v minulosti v různých ohledech snazší než oni v současné době. Zdůrazňují třeba právě až moc intenzivní diskuzi o rovnosti žen a mužů nebo strach z falešného obvinění ze sexuálního násilí, které podle některých dnešní svět přináší.

Podle komunikačního stratéga Dana Urbana nejsou ale data z USA jednoduše přenositelná do českého prostředí. V Česku se tento trend neprojevuje tak jednoznačně jako v zemích s dvoustranickým politickým systémem. Data agentury Median ukazují, že politika není pro českou generaci Z nijak důležitou součástí života a nezájem o politické dění je v ní největší ze všech věkových skupin. Muži generace Z mají prý tendenci být mírně pravicověji orientováni, zatímco ženy jsou zaměřeny více liberálně. Mezi oběma pohlavími existuje rozdíl třeba ve vnímání tématu adopce stejnopohlavními páry. Výzkumníci upozorňují, že rozdíly mezi pohlavími mohou být v České republice důsledkem také jiných faktorů, jako je vzdělání, původ nebo místo bydliště, než pohlaví samotného. Ženy se taky většinou více angažují v humanitních oborech, což může ovlivnit jejich názory na některá témata, jako je feminismus či environmentální ochrana.

Ačkoliv se tak z nějakých zpráv může zdát, žádná válka pohlaví se nekoná. Politické názory mladých žen a mužů se opravdu rozcházejí, což může v extrémních případech přispívat třeba až k poklesu porodnosti, ale na většinu politických a sociálních trendů bychom měli nahlížet především komplexně a s uvážením širšího kontextu.

text Linda Janoutová, foto Canva

Krizová intervence, neboj se ozvat, i tvůj „malý“ problém si zaslouží péči

Co je to krizová intervence? Kdo ji může využít? Jaké jsou její cíle? Kdo ji může poskytnout?

Krizová intervence je odborná pomoc lidem nacházejícím se ve stavu krize, kterou sami v adekvátním čase nejsou schopni překonat.

Prvním cílem krizové intervence je stabilizace stavu příchozího/volajícího např. skrze dechová cvičení. Dále je důležité pojmenovat to, co se děje (jak praví laická poučka: pojmenovaný problém je z poloviny vyřešen). Následuje projednání možných forem pomoci (jak od přátel a rodiny, tak i od odborníků) a sestavení plánu, jak dlouhodobě problém řešit. Je zásadní uvědomit si, že pokud by tento způsob řešení nefungoval, je možné opětovné setkání a zhotovení nového plánu. Krizová intervence může probíhat i několik týdnů, je ovšem důležité mít na paměti, že krizový intervent v rámci krizové intervence neposkytuje psychoterapii.

Spouštěčů, které mohou odstartovat krizi, je celá řada, nehraje se zde na objektivní velikost problému, ale zásadní je jeho individuální vnímání. Např. stejně velkou a stejně zásadní krizi může způsobit absence životního smyslu a úmrtí blízké osoby. Často se objevují myšlenky podobné následujícím: „jsou jiní, kteří potřebují pomoc více než já“ nebo „můj problém není zas tak velký“ atd. Pokud člověk onu situaci, ve které se nachází, sám shledává jako zátěžovou, je dobré pomoc vyhledat a nečekat na zhoršení stavu. Krizovým interventem se člověk může stát po absolvování souhrnného výcviku krizové intervence. Nejčastěji jimi jsou psychologové, psychiatři, sociální pracovníci a studenti těchto oborů.

Krizová intervence může probíhat jak prezenčně, tak skrze hovor přes telefon či chat.

text Eliška Vacková

LINKY FUNGUJÍCÍ ANONYMNĚ, NONSTOP A ZDARMA:

LINKA BEZPEČÍ
(pro děti, mládež a studující do 26 let)
116 111
linkabezpeci.cz

LINKA PRO RODINU A ŠKOLU
(pro dospělé, kteří mají starost o dítě)
116 000
linkaztracenedite.cz

LINKA PRVNÍ PSYCHICKÉ POMOCI
(pro dospělé od 18 let)
116 123
linkapsychickepomoci.cz

Tak někdy půjdem lézt?

Tuhle otázku jsem za poslední půlrok buď slyšela, nebo sama vyslovila snad dvacetkrát.

Lezení je u nás prostě stále rostoucí fenomén. Ještě aby ne, jsme přece zemí jednoho z nejlepších lezců světa, Adama Ondry. Každý si chce jeho sport poslední dobou zkusit.

A já chtěla taky, hrozně dlouho jsem hledala někoho, s kým půjdu poprvé lézt. Jako do posilovny nechce ani na stěnu skoro nikdo napoprvé jít sám, minimálně pro mnoho lidí v mém okolí je to krok z komfortní zóny. Je super mít poprvé k sobě někoho, kdo už někdy lezl, protože alespoň trochu chápe, jak se začíná, jakou úroveň cesta má nebo jaké si vybrat lezečky. Ale zvládnete to i sami!

Asi nejlepší možností, kam jít na boulder, tedy lézt bez lana jen do několika málo metrů, je v Budějcích Stěna Lanovka. Samotná stěna je v prvním patře budovy a při vstupu zaplatíte studentský vstup (160 Kč), k němu si nejspíš budete potřebovat půjčit lezečky (50 Kč) a pak už jen poprosíte o skříňku a za klíček necháte vratnou zálohu na recepci.

Podle barvy na přívěsku u klíčku najdete šatnu a na konci chodby je místnost s lezečkami na půjčení. Vyberte takové, v kterých máte prsty skrčené a tlačí vás, ale ne až moc, nohy se přizpůsobí postupně. Klíček od skříňky můžete položit na parapet okna vpravo při vstupu.

A teď už jen začít lézt! Začíná se spíše na bouldrech, protože pro lezení na laně už musíte nějaké zkušenosti mít nebo se zúčastnit některého z kurzů.
Nejjednoduššími cestami jsou na Lanovce ty zelené (to se v areálech liší), začátek je zpravidla označen kolečkem dané barvy, kolečka naznačují, kde začínají cestu vaše ruce, buď obě ruce na jednom chytu, nebo jsou umístěna dvě kolečka u dvou chytů, to znamená, že každá ruka začíná jinde. Barva chytů cesty se může nebo spíše bude lišit od barvy její obtížnosti. Vy budete lézt stále po té samé barvě chytů, u které byla kolečka. Až dolezete k poslednímu chytu, tedy topovému, který je označen trojúhelníčkem, a chytnete jej oběma rukama, musíte mít situaci pod kontrolou alespoň dvě sekundy, pouhé dotknutí se totiž nepočítá.

Už na začátku, když se rukama držíte chytů označených kolečky, nohy byste měli mít také na stupech dané barvy. Celou dobu se smíte dotýkat jen chytů stejné barvy, jako byl ten počáteční. Výjimkou jsou takzvané struktury, kterých se můžete dotýkat při jakékoliv cestě, od všech ostatních chytů se značně liší (tvarem, barvou, velikostí – poznáte je na první pohled). Jestli jste tohle všechno zvládli, tak gratuluji, vylezli jste svou první cestu!

Doufám, že vás lezení chytne a vy zas chytnete hodně topů.

text Hermína Ottová,
foto @stena_lanovka

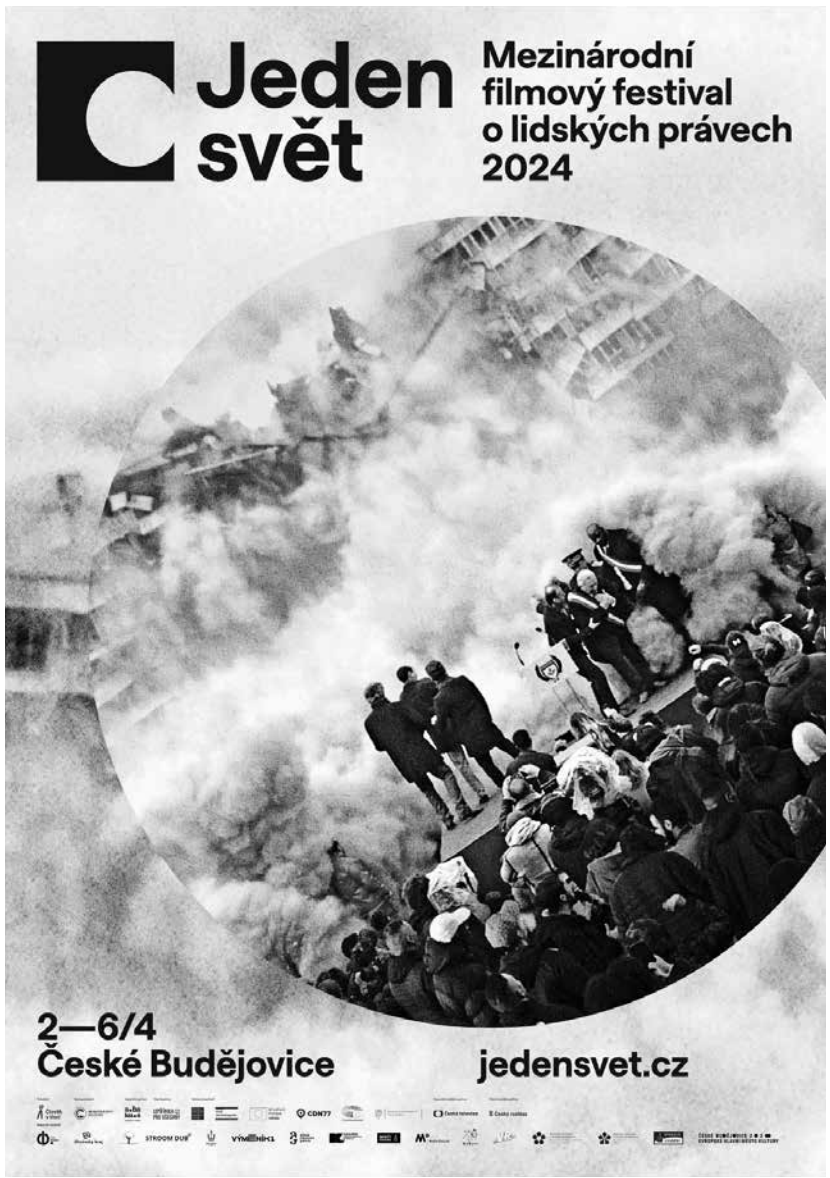

JEDEN SVĚT?!

Festival, ze kterého s kocovinou neodejdeš

Jak je možné, že z filmového festivalu Jeden svět neodejdeš s kocovinou? Jednoduše! Na festivalu o mozkové buňky rozhodně nepřijdeš, ale naopak je obohatíš o nejrůznější témata. A že to zní nudně? Tak to jsi tedy Jeden svět ještě nepoznal/a dostatečně. Dovol se nám představit.
V Českých Budějovicích jsme již nějaký ten pátek, letos se uskuteční 26. ročník festivalu. Můžeš se k nám přijít podívat na 16 dokumentárních filmů s lidskoprávní tematikou. Rozhodně u nás nečekej zdlouhavé dokumenty o opicích anebo zkoumání starověkých archeologických vykopávek, které nikoho kromě učitelek a fanatických nadšenců nezajímají.

My přinášíme dokumenty, které jsou aktuální a vypráví příběhy. Ať už z míst, kde svoboda a mír je něco naprosto nepředstavitelného, či lidských osudů, ze kterých jde až mráz po zádech. Celý festival však není jen o projekcích. Věříme totiž, že je fajn se nejen o daných tématech skrze filmy dozvídat, ale i o nich debatovat. Proto jsou ke každé projekci přizváni také nejrůznější hosté. S nimi pak máš možnost téma více probrat a možná se i něco více dozvědět.

Letos za námi můžeš dorazit 2.–6. dubna! Projekce budou probíhat v Biografu Kotva, na Výměníku1 a také ve Wortnerově domě Alšovy jihočeské galerie.

A na jaké filmy se těšit? Letošní nabídka je velice pestrá. Najdeš zde příběh jedné rodiny, která se snaží utéct ze Severní Koreje. Příběh ženy, jež se po kyselinovém útoku svého bývalého přítele snaží začít znovu žít. Film, který popisuje příběh o protiprávním zabití psa v USA, o jeho následném vyšetřování a o tom, jak událost hýbe americkou společností. Nebo příběh jedné queer umělkyně, jejíž performance jí přináší nejen fanoušky, ale i spoustu agrese od kolemjdoucích.

Součástí programu jsou i VR projekce, kdy můžeš prožít příběh filmu ve virtuální realitě. Celou nabídku filmů najdeš u nás na webu (jedensvet.cz) nebo i na profilu JedenSvětCB jak na Facebooku, tak na Instagramu.

Budeme se na Tebe v dubnu těšit!

tým Jeden svět

Apple Vision Pro: Přišel čas virtuální reality?

Virtuální realita, technologický koncept, který umožňuje člověku ponořit se do simulovaného prostředí, odděleného od okolního světa za pomoci pokročilé technologie, je v podvědomí lidské společnosti už desítky let. Za to můžeme "vinit" například knihu Ready Player One nebo film Tron a primárně sérii Matrix, o které dost možná slyšela i vaše babička.

Faktem je, že žít v uměle vytvořeném světě není příběhem daleké budoucnosti, ale možná otázkou několika blízkých desetiletí, a společnosti se předhánějí v tom, kdo bude králem nového grálu lidské vynalézavosti.
Co se však stane, když se do tohoto závodu zapojí technologický gigant zvaný Apple? Budeme zanedlouho všichni nosit chytré brýle na hlavě?

Snaha o vývoj chytrých brýlí, které nám mají zprostředkovat vytvořenou realitu či silně překreslit tu skutečnou nebo nás alespoň přesunout na místa, na která bychom se běžně nedostali, probíhá už nějakou chvíli, avšak skutečný „závod ve zbrojení" zahájila až firma Oculus v roce 2012, která svým headsetem se stejnojmenným názvem a podtitulem Rift dost možná odhalila směr, kterým se budou po éře počítačů a chytrých telefonů ubírat osobní technologie, protože dva roky po jeho představení firmu Oculus odkoupila společnost Facebook (dnes Meta) za něco málo přes 2 miliardy dolarů. Tato investice upoutala pozornost velké řady dalších obyvatel Silicon Valley, neboť vydání výše zmíněného headsetu na trh virtuální reality přilákalo například Google, Microsoft nebo Sony, ale díky velmi omezeným možnostem použití a také možná proto, že velká část headsetů byla určena spíše pro hraní her než pro cokoli jiného, zůstala virtuální realita v poměrně uzavřené komunitě, a to i kvůli ne zcela přívětivé vstupní ceně.

To se však změnilo, když se svým vlastním headsetem přišla společnost Apple. Ta v současné době světově dominuje 25% podílem na mezinárodním trhu s chytrými telefony a v USA se tento podíl přibližuje dvěma třetinám. Značka Apple má zkrátka velké jméno, a to hlavně v Severní Americe a Evropě. Svět technologií se proto mohl zbláznit, když právě tato společnost představila minulý rok brýle Apple Vision Pro.
Ty společnost prezentuje jako svou vlajkovou loď pro vody virtuální reality. Je ale třeba upřesnit, že se nejedná o realitu přímo virtuální, nýbrž tzv. augmentovanou, tedy že brýle upravují a silně obohacují to, co vidíme skrze ně kolem sebe (zhruba jako ty špiónské v bondovkách). Apple je u svých fanoušků velmi oblíben díky prémiové kvalitě zpracování.

I o Apple Vision se to dá říct. Celý headset se skládá ze skleněného displeje vloženého do hliníkového rámu přichyceného k hlavě popruhy ze syntetické tkaniny. I přestože hlavním materiálem tedy není plast, má celá konstrukce asi jen 500 až 600 gramů (což jsou zhruba 4 výtisky Kytice). Obraz pak mapuje dvanáct drobných kamer na malý displej s rozlišením třikrát detailnějším než obrazovka největšího konkurenta Meta Questu 3.
Důvodů, čím je Apple Vision Pro „mimo technické specifikace" speciální, je hned několik. Jednoduché a intuitivní ovládání rukou, výpočetní síla srovnatelná s nejnovější řadou MacBooků, možnost mít celou sadu připojenou na kapesní baterii místo do sítě nebo schopnost si uvnitř brýlí položit kamkoliv do prostoru virtuální obrazovku s podobnou kvalitou jako nejlepší monitory na trhu.

Ale dosti chvály. Pravdou je, že ačkoliv jde o nádhernou ukázku toho, kam jsme se s technologií virtuální a augmentované reality posunuli, tak za částku, která se v přepočtu pohybuje kolem 85 000 Kč, toho Vision Pro zas tolik nenabízí. Podpora aplikací je velmi omezená, a přestože se to prý bude zlepšovat, je třeba říci, že za stejné peníze by si člověk pořídil špičkový smartphone, kvalitní počítač na práci, herní konzoli pro hraní her, širokoúhlou televizi na sledování filmů a dost možná i hezkou pohovku. Apple je však potřeba poplácat po zádech, alespoň za to, že světu ukázal svoji schopnost konkurovat komukoliv v čemkoliv si zamane, a ještě přitom udělat díru do světa, neboť o možnostech využití podobných technologií právě díky Applu ví snad už skoro každý. Dokud se však jak výrobní, tak pořizovací cena markantně nesníží, na dystopickou budoucnost, kdy člověka na ulici nepotkáte jinak než s chytrými brýlemi na očích, můžeme ještě chvilku zapomenout.

text Ludvík Pavel
foto Reuters.com

Populista je politický parazit, říká mluvčí Českých elfů **Bohumil Kartous**

Bohumil Kartous je pedagog, inovátor, publicista, odborník v oblasti rozvoje vzdělávání a mluvčí občanského hnutí Čeští elfové, které se zabývá vyvracováním dezinformací. Je absolventem Pedagogické fakulty a Fakulty sportovních studií Masarykovy univerzity a získal doktorát na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Dlouhodobě se zajímá o témata duševního zdraví, výchovy a vzdělání, mediální teorie a často zpracovává právě téma dezinformací.

Které české politické subjekty nejčastěji využívají narativy z dezinformační scény, proč je populista politický parazit a jak je spolu provázána míra důvěry v etablovaná média a jejich znevažování politiky? V rozhovoru se také dozvíte, jak nebezpečné jsou tendence slovenského premiéra Roberta Fica následovat scénář Viktora Orbána, proč je ruský dezinformační web Sputnik v České republice druhý nejnavštěvovanější ihned po srbském Sputniku a kde je hranice mezi svobodou slova a regulací dezinformačních webů.

V rozhovoru otevíráme téma umělé inteligence a využívání deepfake videí v politickém marketingu. Bohumil Kartous také čtenářům nabízí několik rad, jak se dezinformacím bránit, a také poradí, jak komunikovat s blízkými, kteří jsou oběťmi manipulací. V neposlední řadě se dočkáte porovnání české a slovenské politické dezinformační scény.

Jak mohou dezinformace ovlivnit veřejné mínění?

To, že dezinformace ovlivňují veřejné mínění, je zjevné z toho, že se promítají do diskurzu. Společenský diskurz je vždy tvořen z postojů, které většinou shrnují nějaké trendy, a dezinformace v tom veřejném mínění představují nějaký ucelený trend – neříkejme mu ucelená ideologie. Jsou to trendy, které mají něco společného.

Kdybych měl jít do úplných důsledků, hlavním smyslem dezinformací je podkopávat současný status quo liberálně demokratických společností, jako je třeba Česká republika. Ale když se vedle toho podíváte na nějaká vyznění těch narativů nebo tezí, tak je vždy na konci buďto přímá, nebo nepřímá podpora autoritářských či totalitních režimů. V zásadě nikdy nenajdete v dezinformační scéně něco, co by podporovalo demokracii.

Kdybychom se na to podívali z hlediska hlavního zahraničního aktéra, který je v oblasti dezinformací aktivní – Ruská federace – tak můžeme zjevně konstatovat, že tím cílem je podkopávat kohezi, soudržnost uvnitř jednotlivých zemí a také uvnitř mezinárodních struktur, jako je Evropská unie a NATO. Proč? No, cílem Ruska je snížit míru akceschopnosti těchto struktur. To se ukázalo jako klíčové třeba v roce 2014, kdy bylo zjevné, že EU a NATO reagovaly velmi vlažně nebo zdrženlivě na anexi Krymu, která tehdy proběhla v zásadě bez nějakých větších snah o zvrácení toho dění. To se následně pro Rusko ukázalo jako jakási premisa k chybnému odhadování pozice EU a NATO při otevřené agresi na celé východní hranici Ukrajiny v roce 2022. Rusko předpokládalo, že EU a NATO budou reagovat zdrženlivě, ale nestalo se tak.

Prostředkem je snížení míry vnitřní koheze a společenského konsenzu v zásadních otázkách. To můžeme následně vidět na různých příkladech; tím nejmarkantnějším z počátku celého vývoje dezinformačního prostoru byla imigrace, následně pandemie a v současnosti třeba právě válka na Ukrajině nebo ekonomicko-politická témata v České republice. To, že zvýšíte polaritu v diskurzu, následně vede k tomu, že vznikne jakási větší míra nesmiřitelnosti, a snižuje se pravděpodobnost toho, že v té společnosti dojde k nějakému konsenzu.

Také je vlastně možné doslova diktovat témata, která v zásadě nemají žádnou prioritu pro tu danou společnost, ale dokážou na základě obav a strachu vytvořit poměrně silnou emoční reakci a nějaký masový trend. To bylo například téma imigrace, která se České republiky v té podobě příchodu imigrantů z Blízkého a Středního východu či Afriky téměř nedotkla, ale v zásadě je to pořád jedno z největších témat jakýchkoliv předvolebních kampaní. A zase bude. Toto je prostředek, který následně vytváří ve společnosti tenzi, polaritu a prostor pro politické aktéry, kterým směle můžeme říkat populisté, kteří dezinformační teze používají pro svůj politický marketing. To se reálně děje.

Když se podíváte na míru sepjetí, jaké teze a narativy najdete na dezinformační scéně a v politickém marketingu populistů typu SPD a různých derivátů, jako jsou ti „Rajchlové" a tyhle politické karikatury, tak vedle toho máte velmi silné hnutí ANO, které tohle dělá taky, ale řekněme trochu sofistikovanější formou. To se samozřejmě více či méně následně manifestuje v nějaké krystaličtější podobě, jako třeba během prezidentské kampaně, kdy Andrej Babiš vcelku odkryl své záměry zejména mezi prvním a druhým kolem. Vůbec se netajil tím, že reaguje na dezinformační manipulace, které byly namířeny proti současnému prezidentovi.

Zmínil jste polarizaci společnosti jako prostředek, který využívají politici, kteří kandidují na různé posty. Není to vlastně proti nějaké morální stránce té pozice, kterou po zvolení chtějí zastávat? Když cíleně polarizují společnost, o kterou by se po zvolení měli starat a měli by myslet na prosperitu té země jako celku?

Máte samozřejmě pravdu. Nicméně od populisty nelze očekávat, že bude dodržovat nějaká etická nebo morální kritéria. Teď budu velmi otevřený – populista je politický parazit. Jemu je jedno, jakým způsobem dosáhne moci. On jí potřebuje dosáhnout a limity si moc neklade. Jeho cílem je být součástí toho mocenského procesu s tím, že dokonce v některých tématech může reálně zneužívat veřejného zájmu a postupovat proti němu.

Můžu to uvést na příkladu imigrace. Jestliže Okamura s Babišem straší migrací, která je velmi nerealistická, tímto tématem vytlačují skutečná témata z politického diskurzu a do značné míry odpuzují svůj elektorát od toho, aby chápal, o co reálně v současné politice jde.

Další téma v této souvislosti je dění během pandemie, kdy spousta z politiků velmi ochotně přitakávala dezinformačním narativům, které mohly reálně ubližovat mnoha lidem, které na základě toho ovlivnily například s rozhodováním, jestli se chtějí nebo nechtějí očkovat.

Myslím si, že velmi ilustrativní a smutný příklad chování populisty je vyjádření poslance Kobzy (SPD), který reagoval na tu tragickou událost z předvánoční Prahy – mluvím o té střelbě na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy – kdy prohlásil, že je to důsledek „inkluzivního školství", nebo nějaký podobný strašný blábol, za který by zasloužil dostat přes držku. To je podle mě krystalický příklad, jak populista zneužívá události k tomu, aby získal pozornost. Ten idiot se pak za to sice omluví, ale ono už to v tom prostoru zůstane a rezonuje to s těmi předchozími bláboly a manipulacemi, které ta parta okolo něj používá. Takže tohle je takový „krásný" ilustrativní příklad toho, že populista je parazit. Zneužívá dění, témat, fenoménů, aby neustále reprodukoval pozornost a na základě té pozornosti zvýšil pravděpodobnost toho, že zůstane po dalších volbách u moci.

Jak moc je problematické hanění veřejnoprávních médií, jak to například často dělá na sociálních sítích Tomio Okamura tím, že označuje Českou televizi za lživou a manipulativní? Nebo když Robert Fico označil nezávislý deník SME, Denník N či televizi Markízu a zpravodajský web Aktuality.sk za nepřátelská média a odmítl s nimi komunikovat?

Rozumím. To je opět playbook (scénář, pozn. redaktorky), který je osvědčený. V zásadě potřebujete, ať už jste dezinformátor, nebo populista, nejprve znevěrohodnit seriózní zdroje informací, protože v okamžiku, kdy se vám to podaří, tak vlastně vystavíte toho příjemce informací – běžného člověka – k potřebě hledat alternativní zdroje. To je součást manipulativní taktiky, kterou populisté a dezinformátoři provozují. V okamžiku, kdy znevěrohodníte seriózní zdroje informací, tak je šance, že na jejich místo nastoupí ty vaše alternativní.

Mimochodem Česká televize je zdaleka nejčastějším terčem dezinformací v českém prostředí. Ono to koresponduje nebo nekoresponduje s mírou institucionální důvěry v dané zemi. Reuters Institute při Oxfordské univerzitě každý rok publikuje studii o míře důvěry v média (Digital News Report, pozn. redaktorky) jednotlivých zemí Evropy a Česká republika tam je zahrnuta taky, což dává takové zajímavé srovnání a makropohled na ten problém.

Uvedu to na konkrétním příkladu; jestliže máte ve Finsku nebo Nizozemsku relativně vysokou míru důvěry v etablovaná média, tak je tam daleko menší prostor pro tu alternativu, kterou vytváří dezinformační zdroje. Zatímco ve středoevropských zemích (netýká se to pouze České republiky) ta důvěra v etablovaná média osciluje okolo třiceti procent, což vytváří daleko větší prostor. My jsme závislí na přijímání informací zvenčí. Náš život je ovlivňován v masové globalizované společnosti tím, že se informujeme o tom, na co si nedokážeme sáhnout a přímo podívat. Drtivá většina událostí, které formují náš pohled na svět, se neodehrávají v naší blízké přítomnosti. Tím pádem jsme vydaní napospas informačním zdrojům. My je potřebujeme, a tím pádem máme potřebu je hledat. A jestliže nevěřím těm, které jsou etablované a seriózní, tak pochopitelně máme potřebu hledat ty zdroje jinde. To je velká šance pro vytváření dezinformačních nebo alternativních zdrojů a tam, kde je nízká míra důvěry, pochopitelně ta šance roste.

Například snaha vytvořit finský Sputnik, což je síť prokremelských Ruskou federací placených dezinformačních zdrojů, vůbec neuspěla. Finská společnost je vůči tomu velmi rezervovaná a právě díky vysoké míře důvěry v etablované zdroje mají naprosto odlišný a protichůdný pohled na finské a světové dění, než jaký má Sputnik. Oproti tomu v České republice ta větev Sputniku, který funguje v mnoha zemích Evropy, byla druhá nejúspěšnější v návštěvnosti po Srbsku. To je relativně varovné, protože Srbsko lze dneska považovat za čistě prorusky nakloněnou zemi, což má jistě historické důvody. Je velmi varovné, že má Sputnik v České republice takovou podporu.

Když se bavíme o dezinformačních zdrojích, je nějaký rozdíl v tom, pokud je šíří například dezinformační weby, nebo jsou šířené skrze řetězové e-maily, oproti tomu, když je šíří přímo politici?

Dezinformace jsou v dezinformačních zdrojích často v takové syrové formě, skoro tam neexistují žádné hranice. Ať už z hlediska dehonestace a útoků na konkurenční osoby nebo při popouštění uzdy jakékoliv konspirační představě, která se následně zhmotní v konspirační tezi. U politiků často vidíme, že je tam snaha převzít je v sofistikovanější podobě a syntetizovat to se svými předchozími postoji nebo s politikou, kterou ten politik manifestuje či demonstruje.

Nejčastějším příkladem je snaha více diplomaticky a sofistikovaněji formulovat dezinformace do něčeho, co nemůže být následně napadnuto politickými oponenty. Nebo kdyby se ten člověk pouštěl do toho, že bude překračovat hranice jak zákonnosti, ale také přijatelnosti, protože na ty výroky samozřejmě budou později reagovat jak političtí oponenti, tak média.

Toto se stalo s tím pitomcem Kobzou, který tuto hranici evidentně překročil. On vzal něco, co se skutečně v tom dezinformačním prostoru objevilo. My jsme dělali řádu dní analýzu, která je dostupná na webu Českých elfů, jak dezinformační prostor na událost reagoval. Sice to nebyla žádná masová reakce, ale bylo zjevné, že část té dezinformační scény reagovala způsobem, který bychom mohli nazvat jako schvalování a vlastně vysmívání se obětem té tragédie. Kobza tohle v podstatě zkopíroval a převzal: „Vliv inkluzivního, levicově orientovaného vzdělávacího systému, který vypěstoval vraha a způsobil tu tragédii." To byl narativ, který se objevil na dezinformační scéně a který ten vůl Kobza použil na svých sociálních sítích a používá další dezinformační bludy ve svém politickém marketingu.

Když jste na začátku hovořil o tom, že je důležité ptát se, do jaké míry je ovlivněno politické rozhodování, tak existuje nějaký příklad politických voleb, kdy byl výsledek nějak zásadně formován dezinformacemi?

Určitě. Třeba když se bavíme o amerických volbách v roce 2016. Je zjevné, že se Donald Trump neštítil používat dezinformace pro politický marketingový úspěch. Pokud sledujete americkou politiku, tak víte, že v ní stále doznívá útok z 6. ledna 2021 na americký Kapitol a současná kampaň, která podporuje Donalda Trumpa, se snaží tu lež, která tehdy vznikla, legitimizovat. S Donaldem Trumpem se nyní vede série soudních procesů, které by měly vyvrcholit ještě před samotnými volbami, ale celá ta kampaň se snaží legitimizovat tehdejší postoj Donalda Trumpa, ačkoliv se prokázalo, že ten člověk se snažil ovlivňovat volitele různých států USA, aby změnili výsledky voleb v jeho prospěch. V důsledku mi přijde šílená ta silná snaha potvrdit manipulaci jako pravdu.

Když se vrátím k té otázce, můžeme, myslím, velmi směle tvrdit, že řadu českých politických voleb ovlivnily dezinformační kampaně. Můžeme poukázat na to, jakým způsobem vedou své politické předvolební kampaně právě taková politická seskupení, jako je ANO nebo SPD. Vzpomínám si na jeden z billboardů hnutí ANO před posledními parlamentními volbami, který opět strašil imigrací a chtěl nepřímo posílit přesvědčení části české společnosti, že některé politické strany – konkrétně Piráti – jsou těmi, kteří tady chtějí otevírat bránu nekontrolované imigraci.

SPD tohle má ve svém DNA, protože ta strana vznikla na dezinformačním narativu o zhoubné imigraci, která nás tady všechny ohrožuje, nebo alespoň to tak bylo u její předchůdkyně, strany Úsvit, kterou Tomio Okamura založil, myslím, v roce 2015 (bylo to r. 2013, pozn. redaktorky). Takže tady je zcela zřejmé, že tyto dvě politické entity, které jsou v současnosti parlamentními stranami, ne že koketují s dezinformacemi, ale doslova je využívají.

Myslím si, že třeba poslední volby na Slovensku jsou zjevnou ukázkou toho, jak se dezinformace mohou stát oficiálním politickým postojem. Protože Robert Fico, který patří tady do té skupiny parazitů, tak zoficializoval, stejně jako Orbán v Maďarsku, některé postoje. To, o čem jste mluvila v té otázce popírání nebo potlačování svobodných médií na Slovensku, velmi dobře kopíruje Orbánův model a je to oficializace konspirací o jakémsi bájném člověku Georgi Sorosovi, který prostřednictvím médií a neziskovek ovládá celé země. Předtím to bylo Maďarsko, teď je to Slovensko. Fico několikrát veřejně prohlásil, že to jsou tzv. „Sorosovy organizace", které Slovensko ovládají, a na základě toho legitimizuje svůj postoj.

Dostali jsme se k českým i ke slovenským volbám. Dá se říct, jestli je nějaká z těchto dezinformačních politických scén něčím agresivnější či více extrémistická? Napadá mě například, že je Slovensko i geograficky blíže k Rusku a je tam pravděpodobněji i větší procento populace, které v té válce na Ukrajině podporuje právě Rusko. Na druhou stranu jste říkal, že Česká republika je v návštěvnosti webu Sputnik hned na druhém místě za Srbskem, tak dá se to vlastně nějak porovnat?

Určitě. Je tam více faktorů. Ta geografická blízkost má vliv v tom smyslu, že v zemích, které dříve byly sovětskými satelity nebo byly nějak vysoce ovlivňovány Sovětským svazem, má současná Ruská federace větší zájem na tom, ovlivňovat jejich dění. Země,

jako je Česká republika, Slovensko nebo Maďarsko, spadají do té sféry ruského vlivu, protože to byly země spojené se Sovětským svazem ve Varšavské smlouvě – tehdejší struktury čistě ovládané Sovětským svazem a jeho zájmy. Tohle je jeden faktor.

Ten druhý faktor, který je důležitý a je nezávislý na geografické poloze, je právě míra důvěry či nedůvěry v dané zemi. Toto můžeme vnímat daleko více na Slovensku než v České republice. Když budeme měřit sentiment té dané společnosti vůči dění na Ukrajině a vůči válce, tak na Slovensku je daleko větší počet těch, kteří by nechtěli intervenci ze strany Slovenska. Kdežto v České republice je to asi půl na půl a drží se tu nějaká dvoutřetinová většina lidí, kteří chtějí aktivně pomáhat Ukrajině.

Já bych rád poukázal na to, a dělám to vždycky v rozhovorech na toto téma, že česká společnost, byť dezinformace nebo nějaké důsledky polarizace se projevují jako velmi podstatné, tak je oproti jiným středo– a východoevropským zemím relativně silnější z hlediska své odolnosti. Což lze přičíst k vyšší míře důvěry ve společnosti, když srovnáme Českou republiku se zbytkem středo– a východoevropského prostoru a od toho se odvíjející vyšší míra občanské aktivity. To, co tady reprezentuji v současnosti – zejména České elfy – tak se dá říct, že něčeho takového se podařilo dosáhnout pouze v pobaltských zemích, které jsou pod přímou hrozbou ruského ataku a kde je vliv skrze například ruskou minoritu, která žije v Litvě, Lotyšsku i Estonsku. Je to jakýsi pákový efekt, který pak následně zvyšuje míru dopadu v té společnosti. To nám dává i do budoucnosti větší naději na to, že liberálně demokratický diskurz udržíme, protože česká společnost není tak náchylná k tomu, aby se nechala zmanipulovat, jako k tomu například došlo v Maďarsku nebo jako k tomu došlo na Slovensku.

Proč lidé dezinformacím věří? Je to tím, že nejsou navyklí si informace ověřovat, nebo proč je nenapadne, že by něco mohla být lež, a automaticky informace přijmou?

Je to dáno tím, o čem už jsem mluvil; že vlastně většinu informací o světě, ve kterém žijeme, přijímáme z informačních zdrojů a musíme jim věřit. Naše existence je postavená primárně na důvěře, a ne na tom, že jsme racionálně schopni zhodnotit stav věci.

Třeba když se budeme bavit o něčem čistě niterném, jako je naše vlastní zdraví, tak my musíme důvěřovat lékaři, že je jeho diagnóza a návrh léčby v okamžiku, kdy nám není dobře, správný. V okamžiku, kdy mu nevěříme, tak budeme mít velké problémy a budeme se snažit hledat nějakou alternativu. Na tom lidském zdraví se to dá krásně ukázat. Jsou lidé, u nichž třeba diagnóza a následná léčba nepomohly k tomu kýženému výsledku, k tomu zlepšení zdraví. Ten člověk vcelku přirozeně hledá alternativy, protože mu jde o život a je to naprosto pochopitelné. Hledá alternativy například v homeopatii nebo v nějakých jiných léčebných postupech, třeba v čínské medicíně. Já teď prosím nezpochybňuji, že tohle může mít nějaký efekt. Jenom poukazuji na to, že v okamžiku, kdy ztratím důvěru v určitý informační zdroj a v určitou autoritu, tak hledám alternativu. Na tom to celé závisí.

Míra nedůvěry může být nějaký pozůstatek naší totalitní zkušenosti. Totalitní zkušenost jsem já zažil do svých dvanácti let, což si myslím, že je velká výhoda oproti mladší generaci. Každá totalita dojde v určité fázi do stejného bodu, kdy vzniká jakýsi „doublethinking" (podvojné přemýšlení, pozn. redaktorky) – něco je oficiální postoj, který musím dávat najevo. To je ten literárně známý Havlův zelinář z Moci bezmocných, který vystavuje ve výkladní skříni svého obchodu plakát Sovětského svazu „Na věčné časy", ale myslí si úplně něco jiného. Myslí si, že to je blbost, nevěří tomu. Ale protože se bojí restrikce, represe a trestu, že přijde o svobodu, že ho budou nějakým jiným způsobem trestat, protože nesdílí oficiální postoj, tak tím pádem toto na povrchu demonstruje, ale vnitřně si myslí něco jiného. Když se toto ve společnosti děje dlouho, tak to podkopává jakoukoliv základní důvěru v to, že ten systém je v pořádku. Navíc posttotalitní společnost se nezačne chovat okamžitě eticky. Nejvyšší míra naivity v 90. letech spočívala v tom, že vládl dojem, že změnou ústavy, zákonů, režimu, otevřením svobodných voleb a trhu najednou dojde ke změně mentality u lidí. To se samozřejmě neděje, protože ta společnost byla nějak zformovaná. Takže převažují lidé, kteří mají mentalitu člověka, který nevěří, že existuje nějaký veřejný zájem, protože ten byl diskreditován komunistickou minulostí, a snaží se dále privatizovat veřejný zájem sám pro sebe.

Teď narážím na to, kdy došlo na konci 90. let ke ztrátě iluze u velké části české společnosti, že se vůbec něco děje v pořádku. Na to neustále navazuje současná dezinformační scéna. Neustále poukazuje na to, že došlo k jakémusi zneužití toho aktu osvobození, a dokonce se snaží pro ty starší ročníky, které si to pamatují, vyrábět iluzi, že před rokem 1989 bylo lépe. Což má vysoce diskreditovat ten současný systém.

Může i tato totalitní zkušenost být jednou z příčin, proč jsou některé skupiny k dezinformacím náchylnější něž jiné? Typicky mě napadají senioři, u nichž je to ještě zřejmě spojeno s menší zdatností v internetovém prostředí?

Určitě ano, myslím si, že ten život v totalitě vedl k určité vyšší míře nedůvěry. Já jsem se to snažil vysvětlit v té předchozí odpovědi a je to tak. Zároveň pochopitelně staršího člověka současnost definovaná prudce se rozvíjející digitální dimenzí do značné míry překvapila ve fázi života, kdy se jeho míra adaptace snižuje. Míra adaptace u každého člověka se s věkem snižuje, to je přirozený chod, který se dá těžko zvrátit. U těch starších lidí to může být ovlivněno i vzrůstajícím sentimentem, který je jakýmsi průvodním jevem stárnutí, kdy člověk pochopitelně má tendenci dívat se zpět do minulosti svého života jako do světa, který byl lepší. Existovala taková písnička z dob mé babičky, když seděly starší dámy na lavičce před panelákem a zpívaly „za našich mladejch let bejval svět jako květ". To je přesná esence toho vyjádření, které je pochopitelné, protože s věkem přicházíme o energii, fyzickou i mentální, a máme tendenci si více idealizovat minulost.

Zygmunt Bauman, polský sociolog, toto na sklonku života pojmenoval jako retrotropii. To je iluze, kterou máme, že existoval jakýsi zlatý věk v naší historii, ke kterému bychom se měli vrátit. Jednak je to jakousi přirozenou vývojovou tendencí v našem životě a jednak je to – a na to Bauman poukazoval – posilováno rychlostí změny. Tím, že je ta změna tak rychlá a určitá část společnosti, zejména ti starší lidé, se nedokáže adaptovat na svět a ocitá se pocitově na periferii, tak je vede k myšlence „pojďme se vrátit někam zpátky, protože tam byl ten svět, kterému jsme rozuměli a který jsme měli daleko více v moci".

Je nějak možné tyto lidi přesvědčit, že věří lži, nebo že se stali obětí manipulace? Protože předpokládám, že to může být hodně náročné, zvlášť pokud je to v nich dlouhodobě upevňováno a zakořeněno například skrze řetězové e-maily, kterých chodí denně desítky.

Já s tím mám osobní zkušenost, což je jeden z důvodů, proč se tomu věnuji. Je velmi těžké přesvědčit někoho tím, že bychom s ním začali třeba digitálně komunikovat a posílat mu maily, které budou vyvracet to, co se mu dostává prostřednictvím manipulací, konspirací a dezinformací v „řetězácích". Toto evidentně moc nefunguje. Řetězové e-maily vám většinou posílají lidé, kteří jsou vám nějakým způsobem blízcí. Jsou to většinou vaši vrstevníci, s kterými jste sdíleli život, máte s nimi podobné životní zkušenosti, a tím pádem vůči nim máte vyšší míru důvěry. Zejména alergičtí jsou starší lidé na to, když je někdo mladší poučuje, jak to na tom světě je.

Moje osobní zkušenost je taková, že i když ten dotyčný ví, že já mám relativně vysoké vzdělání, mám velmi dobré informace a jsem vysoce sečtělý člověk, tak ani přesto nejsem dostatečně důvěryhodný oproti mase obsahů, které mu e-mailem chodí. Ale zjistil jsem, a není to jenom moje poznání, ale obecný poznatek, že v okamžiku, kdy vůči těm lidem jednak zachováváte respekt a nesnažíte se jim ukázat, že jsou „blbí", tak se zachovává ten mezilidský vztah, který je založen na respektu. Když není respekt, není vztah, nebo je ten vztah negativní. Následně jakási přímá diskuze s tím člověkem tváří v tvář, kdy je respekt přítomný, tak to jsou principy funkčního modelu, v němž je možné člověka přimět k tomu, aby uvažoval, zdali to, čemu věří, je skutečně pravda. Tohle si myslím, že funguje, ale nepochybně je to časově a energeticky vysoce náročná snaha. Daří se to pouze pravděpodobně tam, kde existuje vnitřní motiv pro člověka, aby se snažil toho druhého přimět k úvahám, jestli nevěří manipulacím. Jinými slovy chci říct, že to většinou funguje pouze tam, kde je nějaký přímý rodinný nebo hluboce přátelský vztah, kdy nechceme toho člověka ztratit tím, že se bude postupně dostávat do pozice jakéhosi bláhového důvěřivce, který si myslí, že George Soros ovládá vše, co se děje v této zemi.

Ještě bych se ráda dostala k té rovině svobody slova a vypínání webů, protože tím lidé často argumentují nebo poukazují na „cenzuru". Napadá mě to v souvislosti s vypuknutím války na Ukrajině, když společnost CZ.NIC zablokovala šest dezinformačních webů. Svoboda slova by ale asi neměla být bezbřehá, takže je argumentace cenzurou lichá?

Argumentace cenzurou je buď nepochopení toho, co je svoboda slova, nebo oportunismus. Z hlediska, jakým způsobem vstřebáváme, vytváříme a distribuujeme informace, internet lidskou společnost významně proměnil. Není možné považovat v současnosti způsob, jakým nakládáme s informacemi, za zcela bezpečný. To je v kontrastu s tím, jak byla historicky i v těch nejsvobodnějších společnostech vnímána svoboda slova. Svoboda slova byla vždy omezena. V jakékoliv demokracii je svoboda slova omezena. Svými veřejně deklarovanými postoji nesmíte působit újmu nikomu jinému, ať už je to osobní újma, třeba šíření pomluv, které mohou poškozovat něčí pověst, nebo když budu působit újmu někomu tím, že budu šířit poplašnou zprávu, tak je to za hranicí svobody slova. Toho jsme byli svědky během covidové pandemie, kdy řada pomatenců, kteří jsou do dneška v zásadě velmi aktivní v dezinformační scéně, šířila poplašné zprávy o tom, že očkování zabíjí lidi, což může velmi významně ovlivnit rozhodování lidí o tom, jak nakládat se svým zdravím. Jsou to poplašné zprávy, které mohou mít velmi významný společenský dopad.

Z hlediska naplňování práv a svobod je svoboda slova omezena v okamžiku, kdybych chtěl šířit myšlenky spojené s ideologiemi, které útočí na lidi na základě barvy pleti, etnika, jejich náboženského přesvědčení atd. – jako například nacistická ideologie. Je naprosto v pořádku na základě historické zkušenosti těmito způsoby, které jsem uvedl, omezovat svobodu slova, protože bezbřehá svoboda slova může být velmi toxická a může způsobit ve finále újmu.

Ta současnost se vymyká předchozí historické zkušenosti tím, že svobodu slova je zjevně možné zneužít na základě toho, že nevíme, kdo byl ten prapůvodní šiřitel manipulací, které mohou být tímto způsobem toxické. To znamená, že když se do toho informačního prostoru dostanou, tak já se stanu pouze jejím zprostředkovatelem, nemohu být označen za toho, kdo je původcem té samotné myšlenky, což je velmi problematické. My neznáme autenticitu a identitu těch, kteří jsou na začátku dezinformačních a konspiračních obsahů. To z každého, kdo se k tomu poté přihlásí, nedělá pachatele nebo šiřitele poplašné zprávy, pomluvy nebo čehokoliv jiného, co je protizákonné nebo hate speech, ale dělá ho pouhým konzumentem. Což z hlediska šíření dezinformací je velmi zásadní princip. Kdybychom věděli, kdo je na počátku, tak bychom toho šiřitele jednak mohli postihovat a jednak poukázat na to příslovečné cui bono. V čí prospěch daný člověk ty dezinformace šíří. Kdybychom věděli, že na začátku je populista, což velmi často bývá (nebo jeho nějaký komunikační aparát), nebo je to nějaký zahraniční aktér typu Ruská federace, tak by bylo mnohem jednodušší provést debunk, analýzu toho záměru. Ale my tohle neumíme, a tím pádem nám v některých situacích nezbývá nic jiného než zasáhnout tak, jak se to stalo po vypuknutí kremelské agrese na Ukrajině.

Jestli si někdo myslí, že porušení svobody slova je omezení nepřátelské mocnosti, která působí v našem informačním prostoru, tak nechápe, co to je svoboda slova. Ruská federace prohlásila Českou republiku za nepřátelský stát, ale zároveň se tady snaží prostřednictvím různých informačních zdrojů, nejen jako je Sputnik, ale jako jsou doslova vlastizrádné projekty typu Protiproud, šířit dezinformace, konspirace, vlastní propagandu. Je to podobné, jako kdyby v Londýně někdo protestoval během začátku druhé světové války, že tam nemůže šířit nacistické letáky. Takhle blbé to je. Protože byla vytvořená snaha limitovat dosah toho, co byla čistá prokremelská propaganda – nic víc. To v žádném případě samozřejmě nesouvisí s omezováním svobody slova.

Jsou dva druhy lidí, kteří proti tomu protestují. První jsou naivní lidé, kteří mentálně žijí ve dvacátém století, a ještě nepochopili, jak moc se změnil způsob nakládání s informacemi v digitálním věku. Tady bych uvedl jako příklad třeba poslance Marka Bendu (ODS), který, myslím, vůbec nepoužívá sociální sítě, má tlačítkový telefon, ale snaží se stále hudrovat nad tím, jak by mohla být omezovaná svoboda slova ve světě, kterému vůbec nerozumí. To je první exemplář.

Druhý exemplář, abychom se vymknuli tomu, že pouze v populistických stranách jsou problémy, tak je jiný politik ODS – Jan Zahradil, což není člověk, který by neuměl používat sociální sítě. On je hojně používá. To je oportunista. Je to oportunista, který jako řada jemu mentálně blízkých politiků v hnutí ANO nebo SPD potřebuje zachovat ten prostor maximálně neregulovaný, protože mu vyhovuje z hlediska šíření blábolů, na kterých staví svoji politiku.

Ještě bych chtěla otevřít téma umělé inteligence a deepfake videí, které jsme například viděli kolem slovenských parlamentních voleb na podzim roku 2023. Napadá mě deepfake telefonní rozhovor Michala Šimečky s Monikou Tódovou, který hodně rezonoval v široké veřejnosti. Je toto problematičtější a nebezpečnější než například dezinformační weby nebo e-maily, na jejichž formu jsme už trochu zvyklí?

V návaznosti na tu vaši předchozí otázku bych řekl, že to je další fáze, ve které se pravděpodobně i těm možná naivním lidem ukáže, jak neudržitelný ten jejich postoj je. V okamžiku, kdy bude možné – a to už dnes možné je – podobnými informačními falzifikáty zaplavit informační prostor, tak se snižuje pravděpodobnost, že se v něm bude ještě vůbec možné se alespoň na základní bázi orientovat. Pak se zvyšuje riziko toho, že se větší část společnosti stane oběťmi dezinformací nebo nějakých jiných forem manipulace. Dnes je možné už za pár dolarů vytvořit deepfakové video s jakoukoliv postavou, která na tom videu tvrdí něco, co nikdy neřekla. Nepochybně se to také stane součástí voleb a předvolební kampaně v České republice v roce 2025. To jen zvyšuje míru nutnosti, urgentnost a aktuálnost toho problému a potřebu hledat přijatelné formy regulace, které nám – svobodným občanům svobodných zemí – zajistí svobodu slova, ale zároveň povedou k ochránění před zneužitím.

Když se podíváme na to, kde jsou v digitálním prostoru úzká hrdla, tak jsou na straně provozovatelů velkých platforem, které zprostředkovávají informace. To jsou společnosti Alphabet, Meta a pár dalších, které mají velký dopad z hlediska společenského dosahu. Třeba v České republice je většina dospělé populace uživateli produktů společností Meta a Alphabet. Google využívá drtivá většina uživatelů internetu, stejně jako Facebook, Instagram nebo WhatsApp. Je zjevné, že s těmito aktéry, kteří mohou velmi významně ovlivnit kultivaci digitálního prostoru, je nutné vést mnohem intenzivnější debatu než doposud. Protože se ukazuje, že Digital Services Act nebo Digital Markets Act nejsou dostatečně silné regulace na to, aby způsobily nějakou významnou změnu. To si myslím, že je nutnost, ke které dříve nebo později budeme muset přikročit, něco, čemu se nelze vyhnout.

Podle mě je neudržitelné, aby tyto velké platformy neustále zastávaly pozici „my nejsme média, jen zprostředkováváme informace", protože způsob, kterým ty informace zprostředkovávají, významně ovlivňuje naše vnímání světa. Oni jsou ti pomyslní „gatekeepers" současnosti.

Co tedy mohou udělat obyčejní lidé proti dezinformacím? Jde o nějaké ověřování, nebo čtení analýz ze serverů typu Čeští elfové, Demagog.cz, HlídacíPes.org?

Určitě je to vlastní chování v digitálním prostoru a preference seriózních zdrojů na základě zkušenosti nebo pokročilejší práce s informačními zdroji. Pokročilejší v tom smyslu, že si ověřuji informace, které přijímám, a v okamžiku, kdy narazím na informaci, o jejímž zdroji nic nevím, tak si nedělám žádné absolutní závěry. Každý z nás se k takovým informacím během dne dostane, stačí si projet zeď na sociální síti, kterou ten člověk používá. Takže vlastním chováním a kultivací vlastního chování a zvyšováním své vlastní informační gramotnosti, nejenom používáním ověřených zdrojů a vytvářením si obrazu světa na základě jejich informací – to vše samozřejmě kriticky. Já neříkám, že všechno, co řekne Česká televize, nebo všechno, co napíšou v The Guardian, je svatá pravda, to v žádném případě. Vůči informacím má člověk udržet kritický odstup, zvlášť když jsou názorové či komentářové povahy.

Také celkovou kultivací v informačním prostoru. Teď myslím například způsob komunikace, který se vcelku přirozeně stal velmi agresivní, nesmiřitelný, nepřátelský. Když komunikujeme přes zařízení, tak tam fyzicky není ten daný člověk, nedíváme se mu zpříma do očí, a tím pádem nefunguje evoluční princip obavy z eskalace. Když se budeme bavit z očí do očí a budeme vzájemně vůči sobě agresivní a vulgární, tak to může přejít ve fyzický konflikt. To ta obrazovka umožňuje eliminovat. Spousta „digitálních hrdinů" zvyšuje míru agresivity, vulgarity a nechutnosti toho, co se v informačním prostoru děje, protože vědí, že nemůžou dostat přes držku, že jim v tom daném okamžiku nikdo nenatáhne. Kultivovaným chováním, to znamená komunikací, která by byla, jako kdybychom s tím člověkem mluvili a stál přímo proti nám, by se také zvýšila míra digitální dospělosti.

No a pak je tady nepochybně tlak na politické reprezentanty, aby se tou skutečností zabývali. Jak znám nějaké zákonodárce, tak řada z nich, aniž by se to o nich vědělo, si uvědomuje, jak velký problém to je. Oni ale potřebují, aby ta zakázka vůči nim byla ze strany občanů, protože oni jsou reprezentanty občanů. Jestliže se tady budou lidé jako Okamura, Kobza, Zahradil, Babiš a další zaštiťovat tím, že jednají na základě přání svých voličů a takzvaně ochraňují svobodu slova, tak ta možná většina v české společnosti, která si ten problém uvědomuje, tahá za kratší konec provazu. Je potřeba politikům tu veřejnou zakázku donést. Tlačit na politickou reprezentaci, aby se tímto problémem začala reálně a vážně zabývat. Teprve pak politici pocítí oporu v tom, že mohou, protože odvaha není u českých politiků zase až tak přítomný charakteristický rys, oni se potřebují o něco opřít.

text Lucie Procházková,
foto Masarykova Univerzita

Baletní inscenace DENÍK PŘÁNÍ oslovuje divákovo vnitřní dítě aneb mé poprvé s baletem

Na začátku školního roku jsem se opět přihlásila do Klubu Mladých Diváků od Jihočeského divadla, každý měsíc se těším na jeden večer, kdy mě, diváka, dění na jevišti pohltí jako proud řeky v toku myšlenek, ať už jsou lehké či těžké. Vždy odcházím obohacená jak já, tak můj kulturní život.

Konečně přišel email, na který jsem čekala celý měsíc. Na co asi půjdeme? Plná naděje a zvědavosti pomalu čtu. Zarazím se. Balet. Nikdy jsem na baletě nebyla, nikdy mě to nelákalo. Eh. Mé myšlenky ubíhají jen jedním směrem – příběh beze slov, lidi v upnutých punčocháčích, co se plazí po sobě, neohromující hudba, hodina prázdných pohledů na jeviště bez nejmenšího ponětí o tom, co za pocit mi má která pirueta naznačit. Ale přesto všechno jsem v sobě našla zrnko zvědavosti. Nu což, když to tak dopadne, budu aspoň vědět, že balet není mým šálkem kávy.

Bože, jak jsem se já jen mýlila.
Pokaždé, jakmile vyjdu z kteréhokoliv divadla a po jakémkoliv představení, mám pocit, že se svět má, měl by se zastavit. Vždyť jsem právě byla svědkem něčeho tak unikátního! Přece se po tomto zážitku

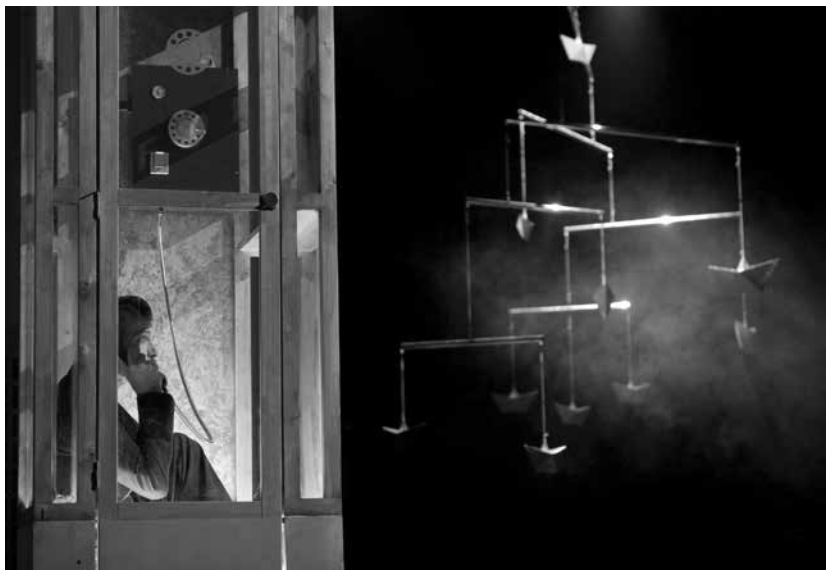

nemůžu jen tak vrátit ke svému rutinnímu životu, ne? Opak je ale pravdou. Dojem, čerstvě hmatatelný prožitek zmizí tak rychle jako ranní rosa na letním slunci. U představení "Deník přání" to tak ale konečně nebylo.

Kdybych jej měla pojmenovat, je to koláž, pexeso obrazů, které dohromady tvoří onen deník přání, ve kterém jsou zaznamenána ta nejniternější přání, přání vyslovená, přání zamlčená a přání, o jejichž existenci ani my sami nevíme.
Deník přání je baletní inscenace, premiérovaná 16. listopadu 2023 v Jihočeském divadle, kterou režíroval a vytvořil k ní choreografii i hudbu Adam Sojka. Jedná se o jednoaktové představení trvající 60 minut, během něhož mi hlava rozhodně neklesala únavou. Kostýmy a rekvizity byly minimalistické, punčocháče v nedohlednu, tím více však pro mě osobně vynikla myšlenka díla. Hudba byla spektakulární, moderní, podtrhávala snovou realitu.
Předtím, než představení vůbec začne, má divák možnost se zúčastnit setkání s tvůrci, kterou já jsem bohužel nevyužila. To mi však vůbec nebránilo odhalovat různé druhy metafor a symbolů, jimiž bylo celé představení prodchnuté – od telefonní budky, která představovala onen deník, až po křehké papírové loďky symbolizující ona přání a spoustu dalšího. Děj se dle mého dal rozklíčovat snadně, avšak byl ponechán velký prostor pro vlastní interpretaci a domněnky každého pozorovatele.

Všechna témata mě osobně oslovila a rezonovala se mnou. Ať už to bylo téma vzdělávacího systému a toho, jak potlačuje naši individualitu, nebo téma svobody, partnerství, toxických vztahů, křehkosti jedince a rozkolu se svým vnitřním já, které chce být volné.
Celé baletní představení mě dojalo a utvrdilo mě v přesvědčení, že slova někdy nejsou potřeba k vyjádření myšlenky či poslání. Hned v několika obrazech jsem si uvědomila, že se dívám na věci, které se mi nelíbí, a přitom je ve svém životě přijímám bezmyšlenkovitě, poddajně. Při sledování jsem měla dojem, jako bych byla znovu malou Barunkou, která má nekonečně moc snů a svět ji pořád skrz dětské oči překvapuje, ať už příjemně, či ne.
Největší pozornost si zaslouží finální monolog v telefonní budce, kde je před diváka předložen fakt, že se snažíme vyplnit přání, tužby a očekávání jiných tak moc, že zapomínáme na sebe sama. Co je to pak za život? Když se honíme jako psi za sny jiných?
Po potlesku jsem ještě dlouho seděla, jen koukala na jeviště, pár slz mi ještě stékalo po tváři a jediné, co jsem si přála, bylo, aby se svět zastavil a roztočil jinak… A ono se tak skutečně stalo, něco se uvnitř zlomilo a začala jsem si pojmenovávat nepojmenovatelné. Dětská přání.
(Informace o dalších reprízách najdete na stránkách Jihočeského divadla, z celého srdce doporučuji.)

text Barbara Janečková
foto Petr Zikmund

POOR THINGS, tak trochu jiný film

Neodolatelnost něčeho nového, originálního, kreativního. Nový film Poor Things (česky Chudáčci), pocházející z dílny řeckého režiséra a scénáristy Yorgose Lanthimose, nám dokazuje, že se v dnešní době na filmových plátnech stále dokážou objevit i kvalitní díla.

Nejenže je film komediální, romantický, dramatický a se sci-fi prvky, ale jeho velkolepost potvrdil i osmiminutový potlesk ve stoje na Benátském filmovém festivalu v roce 2023. Atmosféru celého filmu dotváří pozadí, které by se dalo přirovnat k filmům Tima Burtona nebo ke knize Frankenstein. Stejnojmenný román, vydaný v roce 1992 od autora Alasdair Gray, se stal hlavní předlohou filmu plného nahoty, vášně, touhy po poznání, pochopení sebe samotného a intelektu.

Film sleduje příběh dívky, které byl voperován mozek ještě nenarozeného vlastního dítěte, a její postupný vývoj od dětských myšlenek až po osobitou inteligenci. Hlavní postava, Bella Baxter, se vydává za poznáním do Evropy, kde zkoumá všechny svoje touhy. Jak psychické, tak i sexuální. A pozor, té sexuální je zde opravdu hodně. Postupný vývoj Belliny mysli častokrát dělá situace naprosto bizarními, poukazuje na problémy dnešní doby a zanechává v nás zvláštní pocit plný absurdity. Příběh je neúnavný a vždy nás zavede na nějaké nové, nečekané místo s novým, nečekaným příběhem.
A co dalšího je na filmu tak unikátní?

Film obsahuje spoustu nových a kreativních nápadů, jak příběhovou, tak i vizuální tvorbou. Pozadí je malované a ručně vyrobené v dílnách. Jsou zde též použity techniky, které se používaly při vzkvétání Hollywoodu. Na kulisách je častokrát vidět, že jsou ručně vytvořeny a jsou z nich složena klidně i celá města, ale toto vizuální přiznání dává filmu osobitý charakter. Natáčení z různých úhlů, rybí oko, hraní si s černobílou a jinými barvami, to vše filmu nechybí. Za samotným příběhem a postavami se též skrývá spousta tajemství. Tak třeba sama hlavní postava, Bella, byla částečně inspirována z tvorby Egona Schieleho. Anebo její rukávy, které jsou zde skvělým motivem a měly nám napomoci se co nejvíce přenést do oné doby, byly někdy široké skoro až metr. Anebo že při natáčení jedné scény musela dokonce herečka sníst šedesát sladkostí neboli šedesát portu-

galských tradičních koláčků, pastéis de nata.

Emma Stone a její úžasný herecký výkon je neodmyslitelný. Také že za svou postavu získala Oskara v kategorii Nejlepší ženský výkon v hlavní roli roku 2024. Ale to není vše. Svým humorem i charakterem dokázala na set přinést uvolňující atmosféru, a prolomit tak režisérovu nervozitu při natáčení sexuálních scén.

Nachází se zde celá řada hvězdných herců, jako je třeba Mark Ruffalo, Willem Dafoe nebo Ramy Youssef. Emma Stone však není jediná, kdo si odnesl cenu Oscara. Film si ze svých jedenácti nominací obhájil další tři výherní sošky.

Ve filmu si určitě nenajde zalíbení každý, ale obsahuje pocit a myšlenku, která se ve filmovém průmyslu dnešní doby už jen tak nevidí. Tak se o tom běžte přesvědčit sami.

text Magdaléna Budínová
foto npr.org

ADIKTS aneb JSOU TOHLE DNEŠNÍ DROGY?

Česká televize vydala letošního ledna seriál Adikts režiséra Adama Sedláka (známého díky snímkům Banger, Domestik, Semestr), jenž se zhostil i scénáře. Dílo pojednávající o drogách ve světě mladých rozdmýchalo četné diskuse mezi odborníky i nejširší veřejností. Otázkou zůstává, nakolik je tento počin aktuální a co vlastně v divácích po zhlédnutí zůstalo.

Šest zhruba třiceti pěti minutových dílů zachycuje pětici studentů adiktologie, již jednoho večera vyzkouší preparáty, o nichž se domnívají, že jsou pouze koncentrovanými roztoky známých návykových látek, a které jim pomohou vyřešit jejich strachy, nejistoty, obavy a hlavně tu prokletou zkoušku z anatomie, která je drží od druhého ročníku. Bohužel opak je pravdou – jedná se o experimentální vzorky ze Srbska, jež na rozdíl od klasických drog z těla nevyprchávají, jejich účinky nepomíjejí. Konzumenti zpravidla umírají do sedmi dnů od požití na celkové vyčerpání organismu a hlavním hrdinům začíná závod o čas, kde proti nim stojí nejen následky užití drog, ale také profesor Jelínek, jenž se posléze stane národním drogovým koordinátorem, razí heslo „jediný dobrý feťák je mrtvý feťák" a slibuje definitivní vyřešení otázky závislých.

Toť základní dějová linka. Ale seriál samotný takto prostý není – jednotlivé dějové sekvence se střídají s vražednou kadencí takřka co pět minut. Časoprostor se skládá z retrospektivních scén, které mají mimo jiné osvětlovat minulost jedné z hlavních postav a vysvětlit původ jejího kladného vztahu k drogám.

U ostatních se ale podobného ponoru moc nedočkáme, či velice stručně – nízké sebevědomí a koktavost jako spouštěč užívání kokainu velice zjednodušuje důvody, které běžně za podobným rizikovým chováním stojí. Což je škoda, jelikož potenciál přimět mladé diváky a možné uživatele návykových látek minimálně ke zpytujícímu zamyšlení by toto dílo bezpochyby mělo. Navozená atmosféra však připomíná kaleidoskop, kterým vytrvale třepe dlouhodobý uživatel speedu. Obrazy míhající se bez ladu a skladu nějakému kritickému hloubání příliš nepomáhají.

Po opětovném zhlédnutí lze nalézt jakousi strukturu, logičnost, bohužel na první signální zapůsobí především kombinace protichůdných pocitů, které vyvolají místy až bizarní scény. S postavami se dá jen těžko sžít – vyvíjejí a mění se tak rychle a zmatečně, že sympatie pohasínají stejně rychle jako naděje v nějakou větší osvětovost seriálu. Tuto úlohu dle mého názoru daleko lépe plní kampaň Zkratky, pod kterou spadá i seriál Adikts a která je dílem České asociace pojišťoven ve spolupráci s českou policií. Mimo jiné uvádí i spoty varující před drogami za volantem. Dále stojí za zmínku dokumentární cyklus Česko na drogách z dílny Iva Bystřičana, jenž prostřednictvím patnáctiminutových rozhovorů s adiktology a jinými odborníky z příbuzných oborů ukazuje ne tak zkreslenou realitu závislostí v České republice.

V souvislosti s Adikts se také často skloňuje zahraniční megahit – seriál Euphorie americké produkce zachycující středoškolské hledání a tápání generace Z. Zde má Euphorie nezpochybnitelné výhody – velkorysejší časovou dotaci (první série čítá deset epizod zhruba po padesáti až šedesáti minutách), a jelikož se jedná o projekt pro streamovací platformu HBO, tak i nesporně vyšší rozpočet. Což ale nemění nic na tom, že poskytuje oproti Adikts mnohem realističtější sondu do světa dnešních mladých, postavy jsou propracovanější, lidštější, díky většímu časovému rozsahu epizod si tvůrci mohli dovolit časté retrospektivní pohledy u více postav, aniž by děj ztratil návaznost,

divák byl zmaten a jeho pozornost či divácký komfort vyletěly komínem. Ačkoliv jsou zřejmě oba seriály pro stejnou cílovou skupinu (soudě dle velice povedené výpravy u obou), Adikts zkrátka nedokáže mluvit takovým hlasem a řečí, aby byla dostatečně uchopitelná a aby dokázala předat zamýšlené poselství bez pocitů rozpačitosti a místy až trapnosti.

Tím se dostáváme k otázce staré jako lidstvo samo, totiž – co tím vlastně chtěl básník říci. Stále dokola se opakuje vyprázdněná poučka, že adiktologie je „být průvodcem a tím pádem se musíme naučit empatii", jak by k tomu ale kdokoliv včetně hlavních postav měl dospět se neuvádí, a pokud ano, tak zachytit tyto spásné myšlenky přes nápor podivuhodných událostí a nelogických kroků jednotlivých protagonistů snad ani nelze.
Podle všeho se tvůrci snažili odradit mladé lidi od užívání a zkoušení návykových látek, opomenuli ale jeden zásadní detail. Totiž dle zpráv z posledních let spotřeba nelegálních drog mladistvými a mladými dospělými klesá. Mírně, ale klesá. Oproti alkoholu, kde stále držíme prim, se pervitin, kokain, LSD aj. netěší již takové oblibě, jako tomu bylo třeba v roce 2010 (Souhrnná zpráva o závislostech v České republice, Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2021). Což ponouká k lehce zdvihlému obočí – v české kotlině, kde skoro každé maloměsto má nejméně jeden vlastní pivovar a kde se s prominutím chlastá už odmala, by snad alkohol mohl mít své místo vedle drog, zvláště když jeho pití je od 18 let věku zcela legální a rizikově pije až 1,7 milionu dospělých.

Čeho se Adikts také prakticky nedotkl, je užívání i jiných látek, které jsou spolu s alkoholem označkované štítkem legální. Spotřeba léků na předpis – hypnotik (sem spadají například benzodiazepiny – Xanax, Zoloft, užívané mj. při léčbě nespavosti aj.), opioidních analgeticích (dříve narkotika/opiáty, jedná se např. o kodein, fentanyl, morfin), jiných psychoaktivních léků či jen léčiv na bolest. Na těchto látkách „jede" přes 13 % populace, což je až 1,5 milionů lidí, pokud počítáme jen ty, jejichž zdravotní stav užívání nevyžaduje. Tohoto faktu se seriál Adikts dotkne velice, velice okrajově – hlavní záporák sypaje si do dlaně antidepresiva podotkne, že on na rozdíl od „feťáků" zobe na předpis.

Ale kolik závislých tady vlastně máme? Na kolik jsou drogy démonizované médii? Kdo je to vůbec závislý člověk? Podle Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti se jedná o zhruba padesát tisíc lidí. A teď si nalejme čistého vína – kolik z nás nebere drogy, a přitom spadáme do definice závislosti — máme dlouhodobý, trvalý vztah k někomu nebo něčemu vycházející z pocitu touhy nebo potřeby toto uspokojit.

Narážím na behaviorální závislosti – chování, jež nám v dlouhodobém horizontu neprospívá, ale jeho vykonáním se nám v mozku vyplavují dopaminy, a tím nám přináší úlevu, rozptýlení. Nakupování, sjíždění sítí, střídání partnerů, závislost na sexu, na opakovaném přejídání či jedení jen tak z plezíru, na práci, na přehnaném cvičení. To vše a mnoho jiného spadá pod behaviorální závislosti, které ano, nemají na zdraví a sociální status závislých takové dopady, pokud ale hovoříme o pocitu uspokojení, životního směru, naplněnosti, svobody, pak jsme na tom z principu zhruba stejně – ať se sjíždíme na kokainu nebo na Instagramu.

V dnešní hyperkonzumní společnosti, která je orientována na zisk, výkon, materialismus, bychom se mohli místo další démonizace drog začít soustředit na příčinu toho, proč se lidé uchylují do „bezpečí" svých závislostí, místo abychom donekonečna řešili, jakým způsobem to podnikáme. To, jak jsme jako lidstvo čím dál tím závislejší (ať už jde o drogy, či nikoliv) svědčí o nenaplněnosti, nemocnosti dnešního života. Většina lidí hledá konstantně útěchu, útěk, osvobození od sebe samých nikoliv v sobě – prostřednictvím meditací, sebepoznání, sebepřijetí, ale zvenčí – stále dokola odvádíme pozornost k hezkým věcem, stále dokola a dokola vyvoláváme dopaminové rauše.

Tímto nijak nesnižuji rizikovost, nebezpečnost drog jako takových, ale pokud chceme seriál o aktuálních formách závislosti, aktuálním rizikovém chování, možná bychom měli dát přednost před mediálně přitažlivými a neustále propíranými drogami formátu, který by laskavě, informativně dokázal provést mladé i staré diváky tím, jak se s tímto světem popasovat bez berliček drog, laciného pozlátka, povrchních pocitů. Jak nabýt sebevědomí, zvládat sebereflexi, spokojenost bez neustálého odplouvání od reality, bez bloudění zkratkami. Jelikož zkratky jsou obvykle delší, a ač se to mnohdy nezdá, mnohem strmější.

text Veronika Piskořová
foto čsfd

Nikoho vlastně nezajímáš

Jako lidi máme určité zábrany, často až v ne příliš zdravé míře. Je strašně hloupé se pořád řídit názory ostatních nebo jen domněnkou nad tím, co si o nás budou myslet. Tohle je snadné říct, ale stejně to děláme dál. Proto si poslední dobou snažím do hlavy vnutit určitý „mindset“ a myslím si, že by vás to mohlo zaujmout.

Možná ten titulek zní trošku drasticky, ale něco na tom bude. Hodně se omezujeme ze strachu, co si o nás ostatní budou myslet. A ovlivňuje nás to víc, než je třeba. Vzpomeňte si na nějaký den za poslední dobu, kdy jste byli na veřejnosti a chtěli jste něco říct nebo udělat, ale neudělali. Pravděpodobně to bylo někdy za poslední týden, včera, nebo dokonce dneska. Ale z čeho máme strach? Co nejhoršího se může stát? Možná se vám někdo zasměje nebo o vás dokonce bude dalších pár dní mluvit, ale to je všechno. Co je vám po tom, co ostatní říkají o vás, když to neřeknou vám? Může vám to být úplně jedno, už to není váš problém, ale jejich. Je zbytečné se zaobírat něčím, co neovlivníte. To se ale nejspíš ani nestane a ten člověk na to do pár minut zapomene, protože vás nezná a jste mu úplně jedno. On sám má hlavu plnou myšlenek nad chováním sebe samotného, tudíž vy mu tam dlouho nezůstanete. Pokud vás zná, tak se nějaké trapné situaci můžete zasmát spolu, umět si udělat srandu sám ze sebe je totiž základ. Taky si kladu otázku, co je vlastně trapná situace? Trapná situace nastane jenom tehdy, když si vy sami připustíte, že trapná je, o nic víc tady nejde.

Mě spíš děsí představa toho, co se stane, když nějaké věci neuděláme. Jasně, vystupování z komfortní zóny není komfortní, jenže je to nezbytnost. Nebudete zkoušet nové věci a zacyklíte se v kruhu. Nemám ráda klišé, takže vás těch neustále omílaných frází ušetřím, ale běžte něco dělat! Cokoliv, zkrátka co vás baví, bez ohledu na ostatní.
I když vám to takhle předám, neznamená to, že s tím nemám problém i já. Mám. Spousta situací je pro mě těžká a bojuji s tím. Ale snažím se, a to je hlavní. Tak si na to občas taky vzpomeňte a třeba hladina stresu ve vašem těle klesne.

text Kamila Mikešová

Ztracená kapitola Malého prince

Když Malý princ přilétl na sedmou planetu, něco ho přitahovalo a nutilo, aby zde zůstal. Celá planeta byla docela obyčejná a nezajímavá. Kamkoliv se rozhlédl, viděl pouze tmu, která mu ale dávala pocit, který nikdy necítil. Chvilku se tmou procházel, až narazil na tenký paprsek světla. Když do paprsku vkročil, cítil teplo a zvláštní klid a rozhodl se jít za zdrojem tohoto jevu. Rázem ho zalil pocit štěstí a cítil se naplněn radostí. Chvilku se procházel ve světle, když najednou narazil na Socku. Socka byl menší pán, který jen seděl na prosté dřevěné židli a se sklopenou hlavou koukal do země. Od Socky vyzařovalo toto světlo, které Malý princ cítil po celé planetě.

„Dobrý den“, řekl Malý princ, ale odpovědi se nedočkal. Přišel tedy blíže a chtěl Socku více poznat, protože v srdci cítil pozoruhodný klid. Když však k Sockovi přišel, zahlédl malou krabičku, kterou Socka držel v rukách.
„Koukej!“ To bylo jediné slovo, které Socka vypustil z úst. Ani při něm nezvedl hlavu.

Když se Malý princ na krabičku podíval, zjistil, že to není obyčejná krabička. Tato krabička byla totiž bezedná. Nemohl se od ní odtrhnout. Upřeně do ní hleděl a v tu chvíli zapomněl na cokoliv jiného. Krabička pouze zesílila pocity, které cítil ze světla. Chtěl se zeptat, co to je, ale byl úplně bez slov. V krabičce se toho promítalo tolik, že nevěděl na co koukat dřív. Zahlédl malého bílého králíčka, který pobíhal po louce a honil motýly.

Soustředil se na toho motýla, který vylétl vysoko do vzduchu, a kolem něj prolétl hnědý list padající na zem. List dopadl hned vedle mraveniště, kde mravenci zrovna vzlykali nad ztrátou svého kamaráda. Vždy když se Malý princ chtěl odtrhnout a cestovat dál, všiml si něčeho dalšího, tak napínavého, že ho to vtahovalo hlouběji a hlouběji.

Zdálo se mu to pouze jako pár sekund, ale ve skutečnosti do krabičky koukal už několik hodin. Vůbec si to ale neuvědomoval. Ubíhaly další minuty, desítky minut a hodiny, kdy Malý princ a Socka jen koukali do bezedné krabičky, kde se objevovalo stále něco nového.

Najednou se tam objevila i květina. Tato květina postupem času vadla a Malý princ na ni koukal upřeně. Oči se mu zalily slzami a to ho od krabičky rozptýlilo tak, že uskočil a spadl na zem. Pádem svůj zrak odtrhl od krabičky a na chvilku se zastavil. Zvedl se a chtěl se opět podívat do krabičky, ale když se k ní přibližoval, vzpomněl si na svoji květinu.

Zaposlouchal se a uslyšel hlas, který ho volal zpět ke květině. Rozhodl se, že už do krabičky nepohlédne a poletí zase dál. Chtěl se rozloučit ještě se Sockou, ale ten ho nevnímal. Při pohledu na něj si Malý princ uvědomil, že Socka vypadá o několik let starší, než když přišel. Jako kdyby koukáním do krabičky postupně zestárnul.

Při odchodu si chtěl ještě vzpomenout na cokoliv, co v krabičce viděl, ale nic ho nenapadlo. Bylo tam toho tolik, a jelikož nemohl udržet pozornost jen na jedné věci, tak si ani nepamatoval cokoliv, co se v krabičce objevilo. V myšlenkách měl už jen svou květinu a s touto myšlenkou z planety odešel.

text Karolína Pártlová
foto behance.net

Variace na (po)válečné téma aneb Viliam Gerik, parašutista, který nesplnil svůj úkol

(Následující vyprávění je zpracováno na základě skutečných událostí, avšak některé momenty byly upraveny pro beletristické potřeby. Hlavní vyznění příběhu se nicméně drží svého reálného předobrazu.)

V první chvíli jsem měl radost, že je opět vidím. Kluci z exilové armády postávali před budovou ministerstva, kouřili cigaretu a nastavovali tvář květnovému slunci. Vykročil jsem k nim a volal:„Jé, hoši, tak vám se to povedlo!“ Překvapeně se otočili a mžourali skrz sluneční paprsky mým směrem, načež Jarek Klemeš zvedl ruku a zamával.

„To je přece malej Gerik! Nazdar, Vili! Kde se tu bereš?“

I ostatní vojáci mě poznali a začali mě zdravit. Došel jsem až k nim a zopakoval: „Kluci, vám se to povedlo!“ Usmívali se a podávali mi ruku. V ten moment mi srdce sevřela ledová lítost a já téměř neslyšně dodal: „Mně se to nepovedlo...“

To bylo před dvěma lety, konec května 1945. Od osvobození koncentračního tábora Dachau a mého návratu do Čech neuplynul ani měsíc a já se šel přihlásit na Ministerstvo národní obrany Československé republiky – instituci, jež mě na jaře 1942 vyslala do protektorátu Čechy a Morava coby parašutistu, abych bojoval v týlu nepřítele. Jenže já selhal. Již od výskoku z letadla bylo všechno špatně – vysadili nás na zcela jiném místě, než měli, radiostanice se poškodila a náš desant se musel na čas rozdělit.

Podařilo se mi tehdy dostat do Prahy, kde jsem čekal na své spolubojovníky. Za celé tři dny nikdo nedorazil a já se dostal do úzkých. Neměl jsem potravinové lístky, neměl jsem co jíst, neměl jsem kde spát, neměl jsem spojení s domácím odbojem. Na takovou situaci mě v Anglii nikdo nepřipravil. Jediným východiskem se pro mě stala policejní stanice. Nevím, co bych tenkrát udělal jinak, kdybych věděl, jaké následky přijdou. Jisté je však to, že v momentě, kdy jsem se udal české policii, která mě předala do rukou gestapa, se zhmotnily mé největší noční můry a nebylo před nimi úniku.

Gestapo mě hned začalo zpracovávat a „tahat“ ze mě informace.

Přiznávám, ač nerad, že se mnou neměli moc práce. Řekl jsem všechno. Když ze mě poté chtěli udělat regulérního spolupracovníka, ozval se ve mně zapomenutý smysl pro čest a morálku a já se pokusil z celé té absurdní situace vybruslit. Jistěže na to přišli. Udal mě jiný konfident, a tak jsem se dostal do Dachau, kde jsem nějakou nevysvětlitelnou náhodou přežil zbytek války.

Když jsem se opět ocitl v Praze, rozhodl jsem se nahlásit příslušným úřadům. Samozřejmě jsem tehdy mohl v tichosti odjet na rodné Slovensko a pod falešným jménem strávit zbytek života v nějaké bohem zapomenuté vesnici. Jak by se ale takový život lišil od měsíců prožitých v koncentráku? Den co den by mě sžíraly výčitky svědomí, vědomí vlastního selhání, vlastní slabosti a zbabělosti. O něco takového jsem nestál, a tak jsem se přihlásil II. odboru MNO.

Začalo mi další martyrium výslechů – které osoby jste udal, jaké informace jste poskytl Němcům, při kterých akcích jste spolupracoval, kolik vám gestapo zaplatilo? Další a další otázky. Skoro jsem si připadal jako v prvních dnech výslechů gestapa. Teď jsem však seděl před československými vojáky, muži, kteří přispěli k porážce nacistické třetí říše. Měli plné právo se ptát. A já znovu poslušně odpovídal. Řekl jsem všechno.

Nevím, kolikátého je dnes, ale je znovu jaro – duben roku 1947. Skrz zamřížované okno do mé cely pronikají hřejivé paprsky slunce. Marně se je snažím chytit a laskat ve svých dlaních. Vzpomínám na Anglii – „hrdý Albion“, kde jsem byl ještě vzorným, sotva dvacetiletým vojákem ve švihácké uniformě, za kterým se otočilo nejedno děvče. To se ještě všechny mé poklesky dokázaly smrsknout v hrstku nerozvážných mladických hloupostí.

Místo toho usměvavého vojáka nyní sedí v cele zrádce odsouzený k trestu smrti za vojenskou zradu. Vím až příliš dobře, co jsem udělal, a stydím se sám před sebou. Stydím se, že jsem nedokázal vzdorovat vlastní zbabělosti. Nedokázal jsem být nezlomný jako Olda Pechal, můj velitel. Nedokázal jsem být ani tak odhodlaný jako kluci tenkrát v kryptě. Já se smrti bál, nemohl jsem ani pomyslet na to, že bych si přiložil chladnou hlaveň pistole ke spánku a stiskl spoušť. Selhal jsem jako voják. Jestli i jako člověk...? Nevím, to ať posoudí jiní. Tak či onak, čeká mě trest, jejž přijmu s pokorou a možná i ulehčením. Nemám už z ničeho strach. Dnes už ne. Zítřejší poprava již jen dokoná to, co jsem ve čtyřicátém druhém započal. Snad tím alespoň částečně splatím dluh, který mám vůči ostatním klukům, kteří se nevzdali.

Skrz zamřížované okno do mé celý pronikají hřejivé paprsky slunce. Snažím se je chytit a laskat ve svých dlaních – dnes již naposled.

Viliam Gerik byl Mimořádným lidovým soudem uznán vinným ze zločinu vojenské zrady a odsouzen k trestu smrti. Dne 29. dubna 1947 byl v 11.45 popraven společně s Karlem Čurdou. Někteří historici, mezi nimi například Eduard Stehlík, označují provinění Viliama Gerika za nesouměřitelné s vinou Karla Čurdy a vzhledem k okolnostem, ve kterých se ocitl, považují trest smrti pro Gerika za nepřiměřený.

text a ilustrace
Patricie Horová

Děti uvnitř nás

Každý z nás má v sobě kousek dítěte. Je uchováno hluboko v nás a říká se mu *vnitřní dítě*. Poprvé s tímto pojmem přišel psycholog Carl Gustav Jung (1875–1961), když definoval archetypy vnitřních dětí. Popsal ho jako archetyp (vzor) dítěte, který v dospělosti ovlivňuje naše chování, reakce a rozhodnutí, aniž bychom si to uvědomovali. Vnitřní dítě každého z nás je jakási naše podosobnost, naše podvědomí, které je tvořeno tím, co jsme se naučili a zažili v začátcích našeho života, které si pamatuje a uchovává to, o čem jsme si mysleli, že už jsme dávno zapomněli. Tvoří se v období, kdy se jako lidé nejvíce formujeme, rosteme a vyvíjíme – v dětství – a zůstává v nás po celý život.

Děti prochází různými vývojovými fázemi a v každé z nich jinak vnímají podněty z okolí. Významně je tvoří hlavně prostředí, ve kterém vyrůstají, i přístup rodičů k jejich výchově, a to už v prvních dnech života. Naše vnitřní dítě si pamatuje, jak s námi v dětství bylo zacházeno, kolik lásky a pozornosti jsme dostávali a jak s námi naši blízcí jednali. Pamatuje si hezké chvíle, štěstí a dětskou radost, ale i momenty, kdy mu bylo upíráno to, co potřebovalo, kdy se necítilo dost dobré, kdy bylo odstrkováno, bylo na něj zapomínáno, křičeno… Psychická zranění, se kterými je svázáno, nás podstatně ovlivňují ve většině ohledech dospělého života. Mají vliv na to, jak se chováme a reagujeme, jaké si vybíráme partnery i jak vychováváme vlastní děti. Představíme si čtyři typy zraněných vnitřních dětí, které jungovští psychologové popisují. Pro následující odstavce čerpám z podcastu Aura., z dílu *Inner child healing* od Teri Hodanové, studentky naturopatie, která ve svém podcastu sjednocuje „holistické zdraví s každodenním životem“, a já bych vás chtěla na její tvorbu odkázat – je na naší české scéně naprosto jedinečná. Použiji její interpretaci typů zranění, která zní *opuštění*, *ztráta důvěry*, *provinění* a *zanedbání*.

Opuštěné vnitřní dítě si nese šrámy pramenící z pocitu opuštění lidmi, kteří pro něj byli nejdůležitější. Mohlo být přehlížené a zanedbávané, když se mu rozváděli rodiče nebo měli příliš práce, když přišel nový sourozenec, nebo když jeho potřeby nebyly vyslyšeny v klíčových situacích. Pozornost od rodičů je pro dítě zásadní, a pokud se mu jí nedostává, vyústí v pocit, že si žádnou nezasloužilo, že nebylo dost dobré, že bylo možná něco míň. V pozdějších letech se může projevovat nezřízeným strachem, že nás naši blízcí opustí a nahradí, velkým vázáním se na ostatní a snahou udržet si vztahy stůj co stůj, nehledě na to, jak dobré či špatné pro nás takové vazby ve skutečnosti jsou. Člověk s opuštěným vnitřním dítětem může trpět přehnanou žárlivostí a hledáním ohrožení svých vztahů i tam, kde žádné hrozby nejsou. Často nejde o snahu budovat si kvalitní pouto. Chtějí jen prostě *nějaké*. Jakékoliv. Snaží se jednoduše jen o jedno – už se znovu opuštěně necítit.

Pokud nás v dětství někdo zradil, nedodržel důležitý slib nebo nás vědomě či nevědomě oklamal, můžeme si v sobě nést zranění v podobě ztráty důvěry. Její možný projev je velmi zajímavý – přehnaná nezávislost, kdy se bojíme opět někomu svěřit do rukou, a proto vždy spoléháme jen sami na sebe, ostatní odstrkujeme a možná si nevědomky vystavíme kolem sebe zdi jako ochranu před dalším zklamáním. Je to neschopnost nechat si pomoci, přijmout lásku a péči z okolí, a touha mít nad vším vlastní kontrolu.

Proviněné vnitřní dítě je výsledkem příliš velké zodpovědnosti v nízkém věku, nejčastěji péče o sourozence, na kterého rodiče neměli čas. Pokud se ve věku, kdy sami potřebujeme péči, pozornost a prostor pro vlastní vývoj, musíme starat o jiného člověka, role opatrovníka v nás probudí pocit, že něčí potřeby jsou důležitější a na naše vlastní už nezbývá prostor. Proviněné děti jsou nuceny upozadit svoje emoce a schovat je do sebe. Čelí manipulaci a svalování viny na svou osobu za věci, které nemají ve svých rukou. Z tohoto dítěte vyrůstá tzv. *people-pleaser* neboli člověk, který se snaží za každou cenu vyhovět požadavkům jiných lidí a i za cenu toho, že nerespektuje sám sebe. Neumí říkat ne a překračuje vlastní hranice jen proto, aby uspokojil potřebu ostatních. Má pocit, že se od něj mnoho očekává, a že jestli to nenaplní, bude pro své okolí zklamáním. Neumí prioritizovat vlastní pocity a emoce, protože si z dětství neodnáší žádný návod, jak na to – právě naopak.

Posledním typem zraněného vnitřního dítěte je dítě, kterému chyběla láska, péče a podpora. Souvisí i s ostatními typy dítěte, se kterými jde ruku v ruce – jde o dítě zanedbané. O dítě, na které nebylo nahlíženo jako na důležité, jeho výchova byla nepodstatnou záležitostí, se kterou si nikdo příliš nedělal hlavu (nebo nevěděl, jak na to). Neznamená to, že nutně pochází z nižší vrstvy společnosti a jeho rodina si nemohla dovolit věci potřebné pro jeho rozvoj. Může jít i o dítě žijící ve stínu svých úspěšnějších sourozenců, dítě, které je ponižováno, rodiči nebo vrstevníky odstrkováno a odkázáno v podstatě jen samo na sebe. Nikoho nepřekvapí, že si takoví lidé v dospělosti nevěří, neumí si svůj život užít, sami sebe také jistým způsobem zanedbávají a péče z okolí je jim cizí. Mají na ostatní nízké požadavky, což je vězní ve vztazích, které je mohou ničit. Z dětství jsou zvyklí na slovo ne a nevěří v lepší vyhlídky. Chybí jim sebeúcta, kterou jim okolí vzalo už v prvních letech života.

Zahojit své vnitřní dítě znamená vyprostit se z pout minulosti. Je to práce se sebou samým, kdy se opravdu zahledíme do vlastního nitra, necháme jít věci, které nám neslouží, odpustíme ostatním i sobě samým. Klíčovým bodem je si své vlastní problémy umět pojmenovat. Jde o složitou věc a je obtížné si chyby už jen uvědomit, natož je ještě bez pomoci řešit. Málokdo z nás by si rád přiznal vlastní nedostatky a skutečnost, že nejhlubší zranění mohou pocházet od lidí, kterým na nás záleží (nebo mělo záležet) nejvíc. Ale nebojme se požádat o pomoc, vyhledat terapii, zahojit se. Uzdravit své vnitřní dítě znamená stát se lepší verzí sebe sama, žít svobodněji, aniž by nás něco svazovalo, připravit si lepší budoucnost, ve které bude dobře nám i našim blízkým, na které máme vliv. V případě mladých lidí je v našem nejlepším zájmu se postarat o to, abychom svoje trauma nepřenášeli na vlastní děti, které budeme vychovávat, a nepokračovali tak v nikdy nekončícím cyklu, který se s naší rodinou může táhnout po generace. Uzdravení je na dosah – stačí mu jen podat ruku.

text Stella Hlivková

TISKÁRNA
& KREATIVNÍ GRAFICKÉ STUDIO
POSEKANÝ

Tiskárna z Lannovky...

Nejrychlejší tisk!
Ráno zadáte - odpoledne vyzvednete.

Nejvyšší kvalita!
Věrné barvy vč. prémiových papírů.

Výhodné ceny!
S námi vždy ušetříte. Čas i peníze.

Zpravodaje, brožury, letáky, skládané letáky, samopropisy, potisk obálek, vizitky, bloky, kalendáře, desky s chlopní, výkazy, knihy, samolepky, velkoplošný tisk, plachty, rollupy a další...

Tel.: 602 177 947

www.posekany.cz

POSLEDNÍ SLOVO

MATURITA JE JAKO POČASÍ

Jako každý rok se všem středoškolákům, včetně vyučujících, blíží každoroční sport ve formě zkoušky z dospělosti. Uprostřed jara se při typických jarních teplotách, něco kolem 34 stupňů ve stínu, opět zúčastníme „zkoušky dospělosti“.

Je to okamžik, na který lidé vzpomínají celý život a každý, kdo ho zažil, má unikátní historku, která se stala jenom jemu.

Hovor o maturitě funguje jako univerzální téma mezi lidmi, kteří chtějí prolomit ledy nebo jen potřebují ze slušnosti udržet konverzaci s někým cizím po nezbytně nutnou dobu.

Zkrátka důležitost maturity v místním výběru témat pomalu předhání léty prověřené tematické jistoty jako například počasí či komplikovanou dopravní situaci Na Sadech.

Kdo chce konverzaci o maturitě posunout na vyšší úroveň, vybere si jeden ze tří dominantních názorů.

Za prvé: „Je to skutečná zkouška dospělosti, která daného mluvčího zocelila více, než by dokázala přímá účast v bitvě u Slavkova.“ Druhá skupina vnímá, „že maturitu je třeba jako relikt Rakouska-Uherska okamžitě zrušit, protože když se něco naučím kvůli maturitě, tak to stejně za měsíc nebudu umět, takže neplní svůj cíl.“

Třetí skupina vás zase informuje o všech jednotlivých známkách včetně toho, že měli vyznamenání (když si někdo pamatuje svoje známky ze všech předmětů a chce vám je hned říct, chce to udělat jenom proto, aby vám zmínil, že měl vyznamenání. Poznámka: takového člověka pochvalte, uděláte mu tím radost a vás to nic nestojí.

Rád bych ještě zmínil svoji historku z maturity. Z dějepisu jsem si vytáhl otázku „nástup nacismu“ – pamatuji si to, protože člověk po mně si vytáhl druhou světovou válku. Z němčiny jsem dostal trojku. Souvislost těch mých dvou témat a známek samozřejmě čistě náhodná.

Jak se žije gymnaziálnímu učiteli, který díky němčině, kterou naštěstí pro jeho žáky neučí, nezískal vyznamenání z maturity?

Skvěle! Protože mám svoji historku o maturitě z dějepisu a trojce z maturity z němčiny, takže když potkám cizího člověka v MHD a dopravní situace v centru mimořádně nevázne, mohu navázat nezávaznou konverzaci ze slušnosti poté, co si o počasí už řekneme všechno. Nenastupuje u mě nervozita ohledně nepředvídatelnosti dalšího tématu, protože vím, že s „historkami ze zkoušky z dospělosti“ vydržím ještě klidně 15 minut, a to už budeme z centra pryč.

Takže jestli se ptáte na můj názor, jestli zrušit, či zachovat maturitu. Za mě určitě zachovat! Protože kdybychom ji zrušili, už by nám k hovorům ze slušnosti zbývalo skoro jenom počasí. A to by byla fakt nuda.

Mgr. Filip Volf

ZAPOJ SE!

Náš tým je po celý rok otevřen všem pisálkům, básníkům, kreativcům,

jednoduše každému, kdo se nebojí odpoutat své básnické střevo ze řetězu!
Že jsi nic podobného nikdy nezkusil? Jsi začátečník? To byl kdysi každý z nás.
Proto dobře víme, že začátky jsou nejtěžší a s radostí tě jimi provedeme.
Stačí nám jen napsat na náš IG nebo email redakce@vednemesicnik.cz.

A nebo nejlépe **přijď na jednu z našich schůzek**,
o kterých se včas dozvíš na našem instagramu.

Vedneměsíčník vychází za podpory:

České Budějovice

Tento projekt je spolufinancován
Statutárním městem České Budějovice

Šéfredaktoři:
Patricie Horová, Barbora Kortusová, Elishka Kazem Tabrizi

Redaktoři:
Linda Janoutová, Magdaléna Budínová, Veronika Piskořová, Barbara Janečková, Jakub Justin, Kamila Mikešová, Karolína Pártlová, Ludvík Pavel, Lucie Procházková, Stella Hlivková, Eliška Vacková, Anna Peclová, Hermína Ottová, Tomáš Johaník

Poradci:
Martina Mašková, Filip Volf, Petr Kuthan, Martin Volný, Lukáš Hypša, Dan Peroutka

Tisk:
Tiskárna Posekaný, České Budějovice